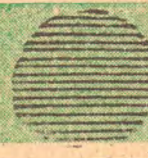
 У нумары: АЙЧЫНА  Што новага ў літаратуры?  Наш зямляк — рэктарам універсітэта

Ніва

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

№ 39 (500) | ГОД X | 26 ВЕРАСНЯ 1965 года | ЦАНА 60 гр.

500

Дарагі Чытач! У рукі Твае аддаем пяцісоты нумар «Нівы». Хоць і значны юбілей, нумар не святочны: звычайны, будзённы. Гэта не поза. Набліжаецца наша дзесяцігоддзе, тады і адсвяткуем. Разам з Табою, вядома. А цяпер хочацца пагаварыць аб будзённых справах.

Вось Ты трымаеш гэты нумар (500!). Напэўна цешышся. Ты ж наш добры сябра. І мы ўдзячны Табе за гэта. Але ці таксама, як Ты, сябруюць з «Нівай» усе Твае суседзі? Калі не, дык чаму? Ці Ты ставіў такія пытанні? Ці стараўся на іх адказаць? І ці ведаеш, што ад Цябе вельмі многа залежыць, каб тыя, хто яшчэ не пасябраваў з намі, знайшлі ў нас, так як Ты, свайго сардэчнага прыяцеля.

Зараз адвернеш Ты старонку, потым другую, трэцюю, аж да восьмай. Бегла пазнаёмішся з загалоўкамі, фотаздымкамі, потым пачнеш чытаць дэталёва зацікавіўшыя Цябе рэчы. Але ці напішаш нам, што Цябе ў «Ніве» найбольш зацікавіла, што Ты любіш чытаць, а чаго не любіш? Твая думка нам вельмі дарагая.

Ведаем, што з асаблівай увагай сочыш за матэрыяламі з Тваёй вёскі, ці аколіцы. А ці падказаў Ты нам, аб чым мы яшчэ не пісалі, аб чым трэба было б абавязкова напісаць? Ты ў гэтым для нас незаступны дарадчык.

У кожным нумары сустракаеш Ты імёны, такіх, як і Ты, чытачоў, якія пішуць аб розных справах нашага грамадскага жыцця. Гэта наш авангард — нашы карэспандэнты. Ці не мог бы і Ты навялічыць іх рады?

Аб гэтых пытаннях падумай, дарагі Чытач, прачытаўшы гэты наш пяцісоты нумар. Ад Тваіх рашэнняў, між іншым, будзе залежыць і наша супольная радасць у час святкавання дзесятай гадавіны нашага нараджэння. Не сумняваемся, што прымеш правільнае рашэнне. Мы Табе верым.

РЭДАКЦЫЯ

КЛІН ВЫБІВАЮЦЬ КЛІНАМ

У справаздачы ГРН у Дубічах Царкоўных напісана:

...«горкім з'яўляецца факт, што ў 1961 годзе ў выніку пратэсту гаспадароў вёскі Ялёнка, камісія ў складзе прадстаўнікоў Міністэрства сельскай гаспадаркі і Прэзідыума Ваяводскай рады нарадовай прызнала факт занадта высокай класіфікацыі земляў, унесла папраўкі, якія сельскагаспадарчы рэферат Прэзідыума Павятовай рады нарадовай у Гайнаўцы да лютага г.г. не патрапіў унесці ў рэгістрацыйныя дакументы, аж выпадкова знойдзена пастанову».

У справаздачы ГРН напісана далікатна.

Інакш кажучы, вёска Ялёнка чатыры гады плаціла напалавіну завысокія падаткі і завысокія даставы, штораз просячы аб ільготы. Сталася так таму, што якіясьці

ДУБІЦКІЯ КЛІНЫ

САКРАТ ЯНОВІЧ

«ужэнднікі» ў сельскагаспадарчым рэферацe гультаілі, пазяхалі на крэслах, ды ўрэшце амаль што згубілі паперку з пастановай камісіі. На голас дубіцкай ГРН і вухам не вялі!

Кожную памылку дубіцкая зямля моцна адчувае. Тут сорак шэсць працэнтаў зямлі шостага класа, трыццаць працэнтаў пятага класа і ўсяго чатыры працэнты трэцяга. Зрэшты, відаць гэта па саламяных стрэхах, якіх тут больш, чым у другіх аколіцах Гайнаўшчыны.

Аж зачаста не лічацца ў Гайнаўцы з дубіцкім голасам. Павятовы камендант пажарнікаў Палчынскі лёгкаю рукой не даў Дубічам Царкоўным належную ім новую пажарную машыну, «заробленую» цяжкай працаю ў грамадскіх чынах у час будовы дасканалай рамізы, клуба і кіно. Машына дасталася соннай але слаўнай Белавежы.

У Гайнаўцы чулыя на славу. Да Палчынскага мне не было чаго ісці, ён шчаслівы, што прыдаў бляску Белавежы выбавіўшы яе ад старой машыны; не прызнаецца, што дубіцкія пажарнікі актыўнейшыя ад белавежскіх.

Затое старшыня павятовай рады Хілецкі адразу ахвотна і многа загаварыў аб Дубічах Царкоўных.

Сказаў:

— Там робяць вялікія справы.

БУДУЮЦЬ ДАРОГІ

Многа будуюць. Дарога — не пажарная машына, не адбярэш. Дубіцкія людзі як бы ведалі аб гэтым, працуюць што сіл.

(Працяг на стар. 4)



Выстаўку адкрывае сакратар ВК ПАРП Вітальд Мікульскі (другі злева). Побач пасол Ян Рызнар (злева) і намеснік дырэктара Інстытута гісторыі партыі пры ЦК ПАРП Юзэф Кавальскі.
Фота Ул. Паўлючук

ГРАМАДА
ў залах Музея рэвалюцыйнага руху

18 верасня г.г. у Музеі рэвалюцыйнага руху ў Беластоку адкрылася выстаўка п.з. «Беларуская сялянска - работніцкая Грамада». На ўрачыстасць адкрыцця прыбылі шматлікія прадстаўнікі палітычных і адміністрацыйных улад Беласточчыны на чале з сакратаром Ваяводскага камітэта Польскай аб'яднанай рабочай партыі Вітальдам Мікульскім. Шырока прадстаўлены былі таксама грамадскія і культурныя арганізацыі і ўстановы ваяводства і горада, сярод іх і члены Прэзідыума ГП БГКТ і актыў нашага таварыства. Мілымі гасцьмі была вялікая група былых капэзэтбоўцаў, якія цяпер жывуць у Варшаве. Тут з прыемнасцю адзначаем прысутнасць сакратара ГП ТППР Э. Арлоўскай, намесніка дырэктара Інстытута гісторыі партыі пры ЦК ПАРП Ю. Кавальскага і генерала С. Малько.

Можна смела сказаць, што рэдка якая падобнага роду ўрачыстасць у Беластоку мела так шырокае грамадскае прадстаўніцтва. Гэта найлепш сведчыць аб зацікаўленні выстаўкай. Але зачнем ад пачатку.

Выстаўку адкрыў сакратар ВК ПАРП Вітальд Мікульскі. Выступаючы перад удзельнікамі ўрачыстасці, ён, між іншым, сказаў: «Выстаўка гэта з'яўляецца важным звяном праграмы ўрачыстасцей 40-й гадавіны стварэння Грамады, з'яўляецца сведчаннем нашых адносін да месца і ролі, якія ў гісторыі польскага рэвалюцыйнага руху займае гэта арганізацыя».

Падкрэсліўшы пачэснае месца, якое займае БСР Грамада ў гісторыі рэвалюцыйнага руху, тав. Мікульскі адзначыў, што Грамада ад пачатку была арганізацыяй нізоў, якая аб'ядноўвала асноўныя масы беларускіх сялян. «Беларускія сяляне, — гаварыў далей сакратар, — лічылі Грамаду сваёй арганізацыяй. І была гэта іх арганізацыя, бо яны складалі яе ядро, была іх арганізацыяй, бо праграма Грамады выказвала імкненні працоўных мас». Характарызуючы асноўныя праграмныя лозунгі Грамады, тав. Мікульскі звярнуў асаблівую ўвагу на ідэйнае і палітычнае аблічча

(Працяг на стар. 2)



На шырокім свеце

Вяртанне з Францыі

Закончыўся тыднёвы візіт польскага прэм'ера Юзэфа Цыранкевіча ў Францыі. Гэта вялікае здарэнне не толькі ў суадносінах між Польшчай і Францыяй, але і на міжнароднай арэне.

Францыя вітала польскага прэм'ера надта цёпла і ўрачыста. Міжнародныя наглядальнікі падкрэслівалі вялікую сардэчнасць, якую прэзідэнт дэ Голь меў да Юзэфа Цыранкевіча і да спраў Польшчы. Адзначалася тут, што дэ Голь вітаўся з прэм'ерам Цыранкевічам як з сапраўдным суайчыннікам М. Кюры-Складоўскай і нават урачыста ўручыў Цыранкевічу ружу, якую яшчэ за жыцця садзіла вялікая вучоная.

Але не ў гэтым заключалася істота французска-польскага збліжэння. Найвышэйшыя прадстаўнікі абедзвюх дзяржаў разглядалі справы міру і еўрапейскай бяспекі, а калі так, дык не цяжка дадумацца, што нямецкая праблема мела тут сваё месца. Прэм'ер Цыранкевіч пасля размоў праведзеных з прэзідэнтам дэ Голем заявіў, што склаў для шэфа Французскай рэспублікі падзяку і прызнанне за яго становішча ў справе канчатковага характару нашай граніцы на Одры і Нысе. Здавалася б, што гэта не таямніца і ўсе аб гэтым ведаюць, так як прэзідэнт дэ Голь ужо некалькі разоў аб гэтым заяўляў. Але гэта не так. Сустрэлася гэта з гвалтоўнай рэакцыяй у Боне, які не прызнае таго, што паўстала ў выніку ІІ-гой сусветнай вайны, выкліканай трэцім Рэйхам. У Боне думалі, як пішуць некаторыя тамтэйшыя газеты, што дэ Голь «адрэжацца» ад слоў польскага прэм'ера на пасяджэнні Савета Міністраў, аднак гэтага не пачулі. У сувязі з тым пачуліся многія крытычныя галасы ў адрас заходненямецкага ўрада. Адзін з правадыроў СПД — Барсіг — гаворыць: «...гэта сорамна, што Бон перад народам праз так доўгі час таіў афіцыяльную палітыку Францыі аб польска-нямецкай граніцы ўстаноўленай пасля ІІ-гой сусветнай вайны. Многія заходненямецкія газеты проста напісалі, што Варшава і Парыж маюць згодныя погляды на гэтую граніцу. Зрэшты, гэта не адзіная згоднасць. У супольным камюніке абедзве дзяржавы заяўляюць, што маюць поўную згоднасць поглядаў у справе в'етнамскага канфлікту, які непакоіць так Францыю як і Польшчу. Адзінай яго развязкай, — сцвярджае камюніке, — гэта прымяненне жэнеўскіх дагавораў, якія гавораць аб пашане незалежнасці дзяржаў Індакітайскага паўвострава і не інтэрвеніраванне ў іх унутраныя справы».

Візіт шэфа польскага ўрада ў Францыі і праведзеныя там перагаворы абазначаюць новую і важную фазу ў доўгай гісторыі дружбы між двума народамі. Візіт адкрыў вялікія перспектывы развіцця супрацоўніцтва між Польшчай і Францыяй у розных галінах гаспадаркі. На першае месца высоўваецца супрацоўніцтва ў эканамічнай галіне. У камюніке гаворыцца, што абедзве дзяржавы выказалі жаданне пашырыць, і так пабольшаную ў адносінах да нядаўнага мінулага, нядаўна падпісаную гандлёвую ўмову.

У галіне навуковага супрацоўніцтва Польшча і Францыя будуць імкнуцца да яшчэ большага пашырэння яго рамак. Гэтае імкненне будзе падтрымана культурным дагаворам і пагадненнем аб навуковым і тэхнічным супрацоўніцтве. У бліжэйшым на гэтыя тэмы будуць вясціся перагаворы.

Першы, у пасляваенны перыяд, дзяржаўны візіт польскага прэм'ера ў Францыі з'яўляецца вынікам збліжэння, якое зарысавалася ад нейкага часу. Гэтае збліжэнне ажыццявіла новыя сілы, якія павінны павялічваць польска - французскую дружбу. Дружбу не толькі для Францыі і Польшчы, але для справы еўрапейскай бяспекі і аслаблення міжнароднай напружанасці.

У падзеленым і складаным у цяжкія абставіны свеце амалоджаная і ўмацаваная візітам дружба двух народаў павінна адыграць і хіба адыграе як найбольш карысную ролю.

А. КАРПЮК



На першым плане (паказвае) аўтар сцэнарыя Аляксандра Бэргман.
Фота Ул. Паўлючук

ГРАМАДА ў залах Музея рэвалюцыйнага руху

(Працяг са стар. 1)

Грамады. «Не гледзячы, што аб'ядноўвала ў сваіх радах беларусаў, — гаварыў ён, — ніколі Грамада не была арганізацыяй сепаратысцкай, якая б замыкалася ў цесным нацыянальным тыгелі. Наадварот — была гэта арганізацыя наскрозь інтэрнацыяналісцкая, якая цесна супрацоўнічала з польскім рэвалюцыйным рухам. Больш — грамадаўцы пастаянна падкрэслівалі, што ўмовай нацыянальнага вызвалення з'яўляецца сацыяльнае вызваленне. Гэтаму прынцыпу былі яны вернымі да канца існавання арганізацыі. Былі вернымі ў тэорыі і практыцы, супрацоўнічаючы з КПП ці НПХ. Адгэтуль, між іншым, можна сцвердзіць, што Грамада гэта інтэгральная частка польскага рабочага руху, прычым прыгожая старонка гэтага руху».

Падзякаваўшы ад імя ВК ПАРП арганізатарам выстаўкі, тав. Мікульскі перарэзвае стужку і запрашае ў выставачныя залы.

Выстаўка пачынаецца раздзелам «Умовы, у якіх стварылася і дзейнічала Грамада». На першым плане ІІ з'езд КПП, на якім, як вядома, між іншым, стаяла палітыка партыі сярод нацыянальных меншасцей, і пасля якога стварылася КПЗБ, якая ў сваю чаргу прывяла да стварэння Грамады. Тут экспануюцца дакументы з ІІ з'езда КПП і І канферэнцыі КПЗБ, змяшчаюцца здымкі правадыроў КПП і КПЗБ, а таксама газетная справаздача з «Беларускага працэсу 72» у Гродне, пастанова ЦК КПЗБ аб адносінах да Грамады і іншыя дакументы.

Другі (найбольшы) раздзел прысвечаны дзейнасці Грамады. Шырока прадстаўлены тут грамадаўскі друк, паказаны арганізацыйная схема Грамады і развіццё гурткоў і членаў арганізацыі. Змяшчаецца вялікі здымак Цэнтральнага сакратарыята Грамады і тэкст грамадаўскага гімна «Ад веку мы спалі». Тут таксама інтэрпеляцыі беларускіх паслоў.

Трэці раздзел — гэта дзейнасць Таварыства беларускай школы, якое, як вядома, дзейнічала пад кіраўніцтвам Грамады. Паказваецца тут, між іншым, табліца, якая ілюструе стан тагачаснага беларускага школьніцтва і змяшчаецца карта з размяшчэннем гурткоў ТБШ.

Чацвёрты раздзел: Разгром Грамады і судовы працэс. Адкрываецца ён лістам міністра Складкоўскага да ваяводаў аб праследванні грамадаўцаў. Змяшчаюцца здымкі арыштаваных паслоў і дакумент генеральнага штаба аб праследванні членаў Грамады ў войску. Тут і адкрыты ліст ЦК КПЗБ у сувязі з працэсам Грамады і здымкі грамадаўскіх адвакатаў, слаўных прадстаўнікоў польскага народа Е. Смяроўскага і Т. Дурача. Змяшчаюцца таксама акт абвінавачання і газетныя справаздачы з працэсу. Асабліва каштоўны матэрыял — справаздача з працэсу ў «Юманітэ», што сведчыць аб маштабах зацікаўлення Грамадой сусветнай апініі.

Пяты раздзел прысвечаны прадаўжальнікам справы Грамады — дзейнасці соймавага клуба «Змаганне». Змяшчаюцца тут здымкі беларускіх паслоў гэтага клуба і матэрыялы аб праследванні іх.

VІ раздзел — Дзейнасць Грамады на Беласточчыне. У асноўным абмежавана яна да Старога Беразова. Гэта бадай адзіны сур'ёзны недахоп выстаўкі. Усё яшчэ не можам усведаміць ролі гісторыі канкрэтнага роднага кута ў грамадзянскім выхаванні чалавека.

Сёмы раздзел называецца «Росквіт беларускай паэзіі ў перыядзе Грамады». Змяшчаюцца тут здымкі заходнебеларускіх пісьменнікаў, а таксама кніжныя выданні. Хоць не ўсе прадстаўлены тут пісьменнікі звязаны былі непасрэдна з Грамадой, аднак несумненна мела яна на ўсіх іх не малы ўплыў.

Падсумоўваючы: выстаўка спланавана ясна, аформлена прыгожа. Па сваёй вымове — незаменная лекцыя гісторыі і дружбы двух братніх народаў — польскага і беларускага.

Ініцыятары і арганізатары выстаўкі: ГП БГКТ і Музей рэвалюцыйнага руху ў Беластоку. Сцэнарый: Аляксандра Бэргман. Матэрыялы: Архіў Інстытута гісторыі партыі пры ЦК ПАРП і Архіў старых актаў у Варшаве. Мастацкае афармленне: Ежы Лабаноўскі і Ізабела Марцыян (яны таксама аўтары прыгожых плакатаў і запрашэнняў). Выканаўства: Дзяржаўнае прадпрыемства Майстэрні мастацтва ў Беластоку. Кошт выстаўкі: 60 тыс. зл. Фінансавала выстаўку Ваяводская рада і Музей рэвалюцыйнага руху ў Беластоку.

Юв

Наша акцыя

КНІЖКІ ДЛЯ ДОМА КУЛЬТУРЫ ІМЯ КАСТУСЯ КАЛІНОЎСКАГА Ў ГАРАДКУ

Падарунак беларускага савецкага пісьменніка **Івана Навуменкі** з уласнаручнымі дэдыкацыямі:

Іван Навуменка — Верасы на выжарынах (апавяданні); Иван Науменко — Сосна при дороге (Раман. Аўтарызаваны пераклад з беларускай Еўг. Мазалькова).

Успаміны 22

На абед пагналі мяне разам з усімі. Вязні ў чарзе падбягалі да катла, повар паліваў кожнаму ў кацялок крыху нейкай вадкасці, якая тут называлася супам. Другі кухар даваў у накрыўку ад кацялка некалькі бульбінак. Гэтую ежу ўсе глыталі на хаду. Я да гэтага не быў падрыхтаваны.

Гарачы суп балюча апякаў губы.

Нечакана для мяне адазваўся паліцэйскі свісток. Усе вязні застылі на смірна, а затым кінуліся да бочкі, з якой цякла вада. Мяне адтаўкнулі на бок. Я стаяў і разгублена азіраўся. Не ведаў, што робіцца.

—Чаго стаіш, разява! — заявіў паліцай, акладаючы мяне палкаю. Я пабег за вязнямі, губляючы па дарозе недапіты суп і някранутую бульбу.

Так закончыўся мой першы арыштанцкі абед у Картуз-Бярозе.

Пасля абеду чарговы паліцэйскі свісток склікаў нас на так званую «фізкультурную зарадку». Пад каманду разнастайных свісткоў вязні бегалі, падалі, паўзлі, скакалі, лазілі ракам, рабілі прысяды і ўсё іншае, што прыдумалі паліцэйскія, каб толькі вытрасці з нас гэтыя рэшткі ежы, якую ўдалося нам праглынуць.

Я спазняўся. Проста не разбіраўся яшчэ ў значэнні паліцэйскіх свісткоў, ды і сіл не хапала. Ахраннікі вучылі мяне палкамі.

Адпачынку не было. Вязняў пагналі на работу. Я пакуль што не меў ніякага прыдзелу. Дзяжурны Маркоўскі адправіў мяне назад у залу.

Першы сігнал разбудзіў нас а пятай гадзіне раніцы. Я ледзь стаяў на нагах. Яны выразна не слухалі маёй волі. Мягкія ад вопухлі гнуліся ад болю. А стаяць жа трэба было на смірна!

— Сёння, разам з усімі, — звярнуўся да мяне дзяжурны, — арыштаваны стане да пераклічкі, зразумела?!

— Так...

Я падняў руку, каб выцерці слязінку, якую выціскаў боль.

— Чаго хістаешся? — закрычаў Сітка, і яго палка з размахам шлёпнула па маёй далоні.

Вязні сталі выстраяныя ў шарэнгах. Пасярэдзіне плошчы спыніўся камендант Грэфнер. Дзяжурныя правяралі стан паасобных груп.

Я асцярожна азіраўся. Шукаў знаёмых. Арыштавана ж у апошнім часе дзесяткі маіх таварышаў. Можа дзе каго пазнаю?

— Гэты з Бельска, — раптам аб'явіў камендант Грэфнер, — да мяне!



Я ўздрыгнуў.

«Гэта ж хіба да мяне адносіцца?» — падумаў.

— Ну, дзе ён?! — грымеў камендант.

Вязні замерлі, устрымаўшы дыханні. Толькі позіркам абшчупвалі адзін аднаго.

— Арыштаваны з Бельска, якога тры дні таму назад прыслалі! — выходзіў з цярплівасці камендант Грэфнер.

«Усё роўна! Што мае быць, хай будзе!» — адчайна падумаў я і выступіў тры крокі наперад.

— Я, — бойка адказаў каменданту.

— Камуніст?

— Так, камуніст!

Камендант Грэфнер на хвіліну страціў мову. Твар яго раптоўна наліўся крывёю, вочы разбегліся. У гісторыі яго панавання над картуз-бярозаўскім лагерам першы раз здарылася, каб арыштаваны перад фронтам усіх вязняў, перад усімі ахраннікамі і афіцэрамі так напышліва заявіў, што ён камуніст.

— Пане Маркоўскі! — камендант звяртаецца да свайго падуладнага.

Пастаянны дзённы дзяжурны выцягнуў рукі па швам, а бараду задзёр уверх.

— Слухаюся, пане камендант!

— Запамятайце: біць яго, — камендант пальчаткай паказаў мяне, — на кожным кроку біць! Палкі не здымаць з яго хрыбта!

— Так точна, пане камендант! — казырнуў паліцай.

Я стаяў звесіўшы галаву.

«Хай б'юць! — думаў. — Хутчэй канец будзе...»

Пасля снедання і звычайнай картуз-бярозаўскай «фізкультурзарадкі» нашу групу пагналі да працы за лагернай агарожай. Адзін ахраннік пільнаваў двух вязняў. А калі далічыць яшчэ сабак, дык ахова колькасна шмат перавышала састаў арыштаваных. Рамантавалі мы шашу, якая спалучала лагер з бярозаўскай станцыяй.

Пад нагамі шамацела пажоўклае лісце, бразгаталі лапаты... Звычайная, здавалася б, мірная работа.

Мне прыпомнілася першая мая праца на шашы пад Бельскам. Там таксама рамантавалі мы дарогу. Там жа пачалася мая другая дарога, па якой ідучы трапіў я вось сюды.

Ахраннікі сочаць за намі, быццам бы капалі мы золата, а не звычайны жаўтаваты пясок беларускай зямлі. Вурчаць спецыяльна дрэсіраваныя аўчаркі. Я хаджу, бы на гарачых вуглях. Кожны неасцярожны крок выціскае з вачэй балючыя слёзы, у якіх гараць асколкі тысячы колераў. У страўніку бурчыць ад голаду. Хочацца піць, хіба маю гарачку. Ледзь трымаю ў руках лапату.

Дык як: пайшоў бы паўторна гэтай дарогай, якую выбраў сабе чатыры гады таму назад? Не спалохаўся б зверскіх катаванняў? Не падаела ўтомная няўпэўненасць заўтрашняга дня?

На выхаваўчыя тэмы

Комплекс пачуццяў і ўяўленняў звязаных з паняццем айчыны з'яўляецца магутным стымулам ідэйных дзеянняў. Адданасць айчыне, ахвярнасць, гатоўнасць барацьбы за дабро айчыны — усё гэта найпрыгажэйшыя рысы чалавека, якія славяцца паэтамі і народнымі песнямі.

Айчына з'яўляецца глебай, на якой вырастаюць поўныя ўнутранага багацця індывідуальнасці. Любоў да айчыны з'яўляецца прыродным, натуральным элементам чалавечай псіхікі, сведчыць аб гэтым моцна настальгія — туга па айчыне, якую адчуваюць амаль усе, каго лёс кінуў на чужыну. Толькі выключныя, хваравлівыя абставіны могуць абадраць чалавека з гэтай любві.

Што зрабіць, каб у дзяцей беларускіх вёсак узмоцніць гэтае пачуццё прывязанасці да роднай краіны, падпарадкаваць яго агульным нашым выхаваўчым мэтам, каб не загінула яно ў складаным працэсе чалавечага развіцця?

АЙЧЫНА

Ул. Паўлючук

Айчына — паняцце шматграннае, сацыёлагі адрозніваюць паняцці айчыны лакальнай, агульнанароднай, ідэалагічнай і г.д. Пакідаючы аналізу гэтых паняццяў на іншую аказію сцверджу толькі, што ў нашых абставінах усялякая дзейнасць, якая мае на ўвазе грамадскую карысць, месціцца ў рамах палітычна - гаспадарчай сістэмы нашай краіны — народнай Польшчы. Астатковай мэтай нашай выхаваўчай дзейнасці з'яўляецца менавіта прывіванне любві да нашай палітычна-дзяржаўнай народнай айчыны — Польшчы.

Як гэта рабіць, якім з'яўляецца аб'ектыўны псіхалагічны і сацыялагічны працэс паўставання пачуцця прывязанасці і адданасці дзяржаўна-палітычнай айчыне — аб гэтым павінны ведаць выхаваўцы, якія працуюць у меншасным асяроддзі.

Праблема гэтая мае сваю багатую літаратуру, між іншым і на польскай мове, якая аднак выхаваўцам нашым наогул невядома. Праблемамі гэтымі займаліся вядомыя нашыя сацыёлагі прафесары Асоўскі, Халасінскі і шмат іншых.

Усе гэтыя аналізы і разважанні вядуць да аднаго надзвычай згоднага вываду: прывязанасць да агульнадзяржаўнай айчыны асягаецца праз любоў і прывязанасць да канкрэтных мясцін, да іх людзей і культуры.

Разважаючы сітуацыю на Палессі польскі сацыёлаг Абрэмбскі пісаў у 1936 годзе:

Айчына — гэта перад усім сентымент для сваёй радзімай мясціны, прывязанасць да акружаючага. Гэтыя малыя айчыны, якія ствараюць свет перажыванняў найбольш канкрэтных і найбольш істотных, вучаць кахаць вялікую. Таму, што гэтая вялікая айчына, як вялікая культурная супольнасць, аб'ядноўвае людзей толькі тады, калі ўключае ў сябе мясцовыя, найбольш свойскія, вартасці».

Словам, каб нашыя выхаванкі пакахалі агульнадзяржаўную айчыну неабходнай з'яўляецца іх любоў і прывязанасць да канкрэтных мясцін, да спецыфічнага, як у нас кажуць, «рэгіёну».

(Працяг на стар. 5)

* ★ ★

Што за дурацкія думкі!

Я ж адзін сярод шматлікіх тысяч радавых рэвалюцыянераў. А рэвалюцыі ў пальчатках не праводзяць. Рэвалюцыйнае дзеянне не прызнае хістанняў. Тут справа стаіць так: хто каго. Няма барацьбы без ахвяр. Вось заперлі нас за дратамі лагера. Хочуць адняць нам усё, што прыроднае чалавеку, хочуць прыраўняць нас да ўзраўню прымітыўных звяроў, пазбаўленых волі, мараў і самастойнасці думкі. Значыць яны нас баяцца. Нашае існаванне — вялікая для іх пагроза. Ці ж недастаткова ўжо гэтага, каб зразумець істотны сэнс нашага дзеяння?!

У вушах, бы пахавальны звон, гучаць словы камендапта Грэфнера:

— ...біць яго і яшчэ раз біць...»

Далейшую плынь маіх не надта ж вясёлых думак спыніў ахраннік.

— Эй, там, не гультайнічай! — закрычаў і гумовая палка прыстала да маіх плячэй. Я шпарчэй замахаў лапатай.

Сябры па нядолі, з якімі давялося мне супольна працаваць, аднесліся да мяне неяк асабліва. У іх вачах чытаў я зацікаўленне маёй асобай. Гаварыць нам між сабой было забаронена. Я зрэшты нікога сярод іх не ведаў. Не спяшаў тады заводзіць гутаркі.

Ахраннікаў нудзіла бяздзейнасць. Яны пачалі збірацца групамі, каб пагутарыць між сабой.

І тады спыніўся ля мяне на момант першы арыштаваны.

— Маладзец, таварыш! — сказаў шэптам і пабег сваёй дарогаю.

— Не здавайся, ты не адзін! — заявіў другі.

— Не бойся, усё будзе добра! — сказаў трэці.

— Мы з табой, таварыш! — адазваўся яшчэ іншы.

Я крадком азіраўся. Хацелася запамятаць твары людзей, якія, нягледзячы на пагрозы паліцэйскіх, выяўлялі для мяне сваю салідарнасць.

Значыць, я не сам у няшчасці. Маю сяброў!

Вяртаўся ў лагер падбадзёраны. Пачаліся звычайныя дні картуз-бярозаўскага пекла.



НАШ ЗЯМЛЯК — рэктарам універсітэта

Сенат Універсітэта Мікалая Каперніка ў Торуне на бягучую кадэнцыю выбраў на рэктара выдатнага вучонага і педагога — нашага земляка — праф. др Вітальда Лукашэвіча.

У кароткіх словах біяграфія рэктара УМК прадстаўляецца так: нарадзіўся ён 22.VII. 1911 г. у Боцьках, Бельскага павета, у сям'і рабочага (бацька быў мулярам). Атэстат сталасці пасля заканчэння сярэдняй школы атрымаў у 1931 г. Вышэйшую адукацыю атрымаў у Варшаўскім Універсітэце на гуманітарным факультэце — у галіне гісторыі. Ужо ў час вучобы ва універсітэце будучы вучоны паказаў сябе як вельмі здольнага, працавітага і заміласнага да навукі студэнта. Вывучаў ён гісторыю і пісаў дыпломную працу пад непасрэдным кіраўніцтвам выдатнага гісторыка праф. др Гандэльсмана. У часы гітлераўскай акупацыі будучы рэктар В. Лукашэвіч перажыў цяжкія выпрабаванні і жорсткія праследванні акупанта. Быў ён вязнем Павяка ў Варшаве ў 1940—1941 г.г.

Пасля вызвалення краіны ад гітлераўскай навалы ў 1947 г. В. Лукашэвіч абараняе доктарскую дысертацыю ў Лодзінскім Універсітэце. Здабыўшы вучоную ступень доктара гістарычных навук застаецца пры гэтым універсітэце працаваць, пачаткова асістэнтам, а потым ад'юнктам. Але ад 1 кастрычніка 1951 г. займае пасаду намесніка прафесара ў Торуне ва Універсітэце Мікалая Каперніка, а 25 верасня 1954 г. атрымоўвае намінацыю на надзвычайнага прафесара УМК. У гэтым перыядзе прафесар В. Лукашэвіч піша некалькі выдатных прац з галіны навейшай гісторыі і працягвае дыдактычную і грамадскую працу ва універсітэце. Навуковы багаж праф. В. Лукашэвіча складаецца з 171 навуковай і папулярна-навуковай працы.

27 красавіка 1963 г. праф. В. Лукашэвіч атрымоўвае званне звычайнага прафесара. Зараз праф. В. Лукашэвіч з'яўляецца кіраўніком Комплекснай Кафедры Гісторыі Польскай і Агульнай XIX і XX стаг.

На працягу апошніх дзвюх кадэнцый быў ён прарэктарам УМК да спраў навучання.

За выдатныя поспехі на ніве дыдактычнай і грамадскай працы ўказам Савета Дзяржавы ПНР у мінулым годзе праф. В. Лукашэвіч быў узнагароджаны Крыжам Камандорскім Ордэна Адраджэння Польшчы. Актыўны член ПАРП.

І так, ад 1 верасня 1965 г. на працягу двух гадоў будзе ўзначальваць Універсітэт Мікалая Каперніка наш слаўны зямляк праф. др Вітальд Лукашэвіч — сын муляра з Боцькаў.

Дарэчы будзе прыгадаць характэрную ягоную якасць — гэта вялікую любоў да студэнцкай моладзі і праніклівасць у яе штодзённыя справы і клопаты. Ён, як прынята казаць ва універсітэце, пабацькоўску ставіцца да духоўных і матэрыяльных патрэб студэнцкай моладзі: просты, беспасрэдны, шчыры, даступны.

Жадаем новаму рэктару УМК вялікіх поспехаў на яго высокай і адказнай пасадзе.

М. ПЕЦЮКЕВІЧ

Торунь

ШТО НОВАГА У ЛІТАРАТУРЫ?

БЕЛАРУСКАЯ ЛІРЫКА

Якой была яна? Перш за ўсё — грамадзянскай. Ад нараджэння. Затым чалавечнай. Не толькі па выяўленні паэтам сябе, але і па месцы чалавека ў паэтычным свеце. Чалавек быў на першым плане. Гэтая рыса ў гады культу зацерлася, або прыняла ўродлівыя формы.

Вяртанне да чалавека — так можна назваць цяперашнюю тэндэнцыі ў беларускай лірыцы. Гэты працэс прыдае і грамадзянскаму характару беларускай лірыкі, якім яна і надалей выдзяляецца, абноўленае аблічча; непасрэднае, уражлівае і ўдумлівае.

Але хай за сябе гавораць паэты. Праграмны верш цікавага беларускага лірыка Аляксея Пысіна:

Яшчэ не скончана дарога,
І хочаш думаць аб зямным.
Не пакідай мяне, трывога,
Будзь спадарожнікам маім.

Ты дай адчуць дыханне хмары,
З якою едзе градабой,
Пазнаць між радасных па твары
І тых, хто з смуткам і журбой.

Каб без разліку і без платы
Падаць руку таму, хто брат,
Бо незваротныя ёсць страты,
І сам я ў чымсьці вінават.

Былі б сягоння мы намнога
І прыгажэй, і маладзей,
Каб паважалі больш, чым бога,
Для нас народжаных людзей.

Трымаю споведзь, не маленне,
Бо і сябе я не бярог.
І мой суддзя — маё сумленне
Прад даллю будучых дарог.

Не папрашу ў яго амністый,
Ні парушынкі не ўтаю,
Хачу абноўленай і чыстай
Аддаць людзям любоў сваю.

Можна спрачацца з аўтарам, ці ён трымае тут споведзь ці маленне (у вершы выступае і адно і другое), аднак нельга не бачыць і не цаніць яго шчырых імкненняў. Паэт не хоча скрываць нічога. Трымае споведзь. Менавіта! Публічную — як гаварылі аб лірыцы яшчэ ў XIX стагоддзі.

Споведдзю з'яўляецца і верш «Душа» Сяргея Грахоўскага.

Мяне выхоўвалі,
Мяне захоўвалі,
Я то з'яўляўся,
То знікаў.
Мяне вадзілі
І ахоўвалі,
Хоць я нікуды
Не ўцякаў.

З горыччу сказана. Прыпомню: Сяргей Грахоўскі ў час культу быў паклёпніцкі абвінавачаны і беспадстаўна рэпрэсіраваны. Паэт піша, што прайшоў шматлікія праверкі...

Але ні разу
Не праверылі
Душы наяўнасць
І запас.

А душа была чыстай. Характэрная рыса ў вершах Сяргея Грахоўскага і ў іншых рэабілітаваных паэтаў — вялікі душэўны гарт. Ён памог ім у цяжкія хвіліны выстаяць, а потым вярнуцца ў лірычны строй. Гэтае мужнае вяртанне ў паэзію шматлікіх беларускіх паэтаў радасная з'ява.

Пастаяннай тэмай у беларускай паэзіі з'яўляецца (дагэтуль!) вайна. Хіба няма такога паэта, які б гэтай тэмы не кранаў. Асабліва верны ёй паэты, якія непасрэдна ўдзельнічалі ў вайне. Але калі раней больш апісвалася ваенныя падзеі, дык цяпер робяцца спробы пераасэнсаваць іх. Ставяцца пытанні і шукаюцца адказы.

Звернемся ў гэтай справе да Пімена Панчанкі. Паэт ваенную тэму «распрацоўвае» звыш дваццаці год. Здавалася б, што тут ужо можна сказаць новага. А тым часам... Што самае страшнае на вайне? Руіны? Бомбы? Смерць? Не — адказвае П. Панчанка:

Страшна пакінуць дзяцей між бяды,
А потым ісці і не ведаць куды.
І, адступіўшы да сэрца Расіі,
З крыўдай падумаць: навошта хлусілі?

Страшна зняверыцца у святынях,
Бачыць змарнелых жанчын у тыле,
Ад якіх адрываецца твой паёк...

А потым, адбіўшы чужы гарадок,
Рукамі, што ад агню не астылі,
Раздаваць галодным, малым і старым,
Цяжкія салдацкія сухары.

Як мала напісана і як многа сказана.

Не менш эксплаатаванай тэмай у сучаснай беларускай паэзіі з'яўляецца барацьба за новыя суадносіны паміж людзьмі. Асабліва шырокае наступленне разгарнулася на бюракратызм, выгодніцтва, чэрствасць і іншыя людскія заганы.

Вось знаёмы і нам тып:

Ён заўжды адмывае свае потныя рукі
Ад знаёмства і дружбы,
небяспекі,
дакукі,
Каб ніколі не быць у жыцці вінаватым.
І здаецца мне:
зноў бачу постаць Пілата.

Тут ні прыбавіць, ні адняць. Партрэт закончаны. Напісаў яго вечна малады і вечна ў пошуках Максім Танк. У апошніх часах стаў ён выдатным майстрам кароткай формы. Звычайныя пошукі праяўлення сябе? Сумняваюся. Магчыма пытанне мае глыбейшыя карэнні. Мо' звязана яно з агульналітаратурнай плынню, якая ў беларускай паэзіі прывяла да выразнага крызісу эпікі і буйнага росквіту лірыкі — больш адпаведнай духу нашых часоў: багатых думкамі, скупых словамі.

Г. ВАЛКАВЫЦКІ

P.S. Усе прыведзеныя ў артыкуле вершы друкаваліся ў гэтым годзе.

Сельская гаспадарка без таямніц

ЗАЛАТОЕ ЗЕРНЕ

Некаторыя нават не вераць: няўжо мы ў сваім ваяводстве не вырошчваем столькі збожжа, каб хапіла на свае патрэбы? Дзе ж дзяецца столькі зерня? Наша ваяводства лічыцца ж выключна сельскагаспадарчым раёнам, мы ж сеем больш 600 тыс. гектараў збожжа? Як жа ж так?

Нягледзячы на ўсё гэта, у нашым ваяводстве не хапае свайго збожжа. Асноўнай прычынай гэтага з'яўляецца факт, што ў параўнанні з 1938 годам несуразмерна разраслася ў нас жывёлагадоўля. Тады гадавалася на нашай тэрыторыі каля паўмільёна свіней, а цяпер каля мільёна. Нашыя сяляне мелі тады каля паўмільёна галоў буйнай рагатай жывёлы, а ў апошні год мы гадавалі 626 тыс. кароў.

Значна павялічылася запатрабаванне насельніцтва на хлеб і прадукты са збожжа. Дакладны падлік паказаў, што нам не хапае каля 100 тыс. тон збожжа. Падлік гэты даволі просты: узята пад увагу колькасць зерня, якое прадалі дзяржаве беластоцкія сяляне і колькасць збожжавых кармоў, мукі і прадуктаў са збожжа, закупленых насельніцтвам вёсак і гарадоў.

У 1938 годзе валавая прадукцыя збожжа складала ў нас 490 тыс. тон. Ужо ў 1950 годзе мы сабралі 616 тыс. тон. Лічбы з ураджайнага 1963 года гавораць аб зборах 870 тыс. тон. З гэтай колькасці ў дзяржаўныя склады трапіла толькі каля 1/10 часткі, а рэшта засталася на вёсцы, прызначаная на хлеб і корм.

Дзе трэба шукаць крыніц дадатковай прадукцыі збожжа? У павелічэнні плошчы пасеваў? У змене прапорцыі паасобных гатункаў? У павышэнні ўраджайнасці? Вось іменна, у гэтым апошнім. Збожжавыя займаюць у нашым ваяводстве амаль 60% ворыва. Нельга заняць імі больш зямлі. Існуе патрэба павялічыць плошчу пад прамысловыя культуры, кармавыя і гародніну. Добра было б нават змяншыць плошчу, якую займаюць збожжавыя, вядома, пры ўмове, што за гэты час значна павялічыцца ўраджайнасць з гектара.

Сярэднія ўраджаі з гектара звычайна не перавышаюць 15 ц. Гэта мала. Можна без асаблівых цяжкасцей мець 17—18 ц з гектара. Дастаткова для гэтага толькі лепш апрацоўваць глебу, сеяць кваліфікаваным зернем, даваць трохі больш мінеральнага ўгнаення, ахоўваць расліны ад шкоднікаў і хвароб. У нас ёсць сяляне, якія збіраюць з гектара нават па 30 ц зерня. І яны не прымяняюць нейкіх невядомых суперсучасных сродкаў і спосабаў. Робяць толькі тое, што так моцна рэкамендуецца.

Калі прымяніць разам цэлы комплекс сродкаў, не так ужо і цяжка дабіцца павышэння ўраджайнасці на 3—4 ц з гектара. У такім выпадку можна было б ліквідаваць недахоп збожжа і нават мець лішкі.

Калі ўжо мы вырашылі далей пашыраць жывёлагадоўлю (колькасна і якасна), дык нашы клопаты аб павелічэнні прадукцыі збожжа робяцца вельмі надзённай справай. Працэсу інтэнсіфікацыі прадукцыі збожжа спрыяюць новыя формы кантрактацыі і новыя, выгаднейшыя для сялян цэны на збожжа.

Інж. М. СУХАЖЭБРСКІ

ДУБІЦКІЯ КЛІНЫ

(Працяг са стар. 1)

Яшчэ нядаўна, бо ў 1962 годзе, даехаць сюды было проста немагчыма, што крок гразнулі машыны, а нават вазы ўвесну або восенню. Пяройдзе год - паўтара і кожная прыдубіцкая вёска будзе мець свой гладкі бы стол шлях і брукаваную (альбо перабрукаваную) вуліцу. Другія жартуюць з дубіцкіх актывістаў, што — у іх не поле, але пясок, таму маюць яны многа, добра і хутка пабудаваныя жвіраванкі і асфальтоўкі. Ды гэты жарт больш падобны на зласлівую зайздрасць.

Старшыня дубіцкай ГРН Мікалай Чыквін ужо думае аб будове палявых дарог — як кажуць, патрэбны «асфальтаваныя межы». Трактары, самавязы, жняяркі павінны мець гладкі даезд да палеткаў, не павінны бразгатаць па ямістых дарожках і часта псавацца. Такія «межы» дадуць свой выразны даход, бо будзе менш рамонтаў машын. Хто меў дачыненне з ПОМ-ам — асабліва, кляшчэлеўскім — той ведае, што значыць рамонт. Напрыклад, за бягучы рамонт аднаго з дубіцкіх трактараў кляшчэлеўскі ПОМ зацаніў сорак тры тысячы! Мела месца гнеўна-плачлівая гісторыя, калі адрамантаваны трактар не паспеў выехаць з Кляшчэляў, як зноў папсаваўся... Тым часам сярэдні кошт аж капітальнага рамонту трактара не можа перавысіць сумы каля дваццаці пяці тысяч злотых, — прытым, існуе гарантыя на пяцьсот гадзін яго працы.

І як тут не думаць аб уласнай дубіцкай механічнай майстэрні? Называюць яе кузняй і гэтакую кузню на гвалт хочацца мець; ёсць мясцовыя хлопцы механікі не горшыя ад кляшчэлеўскіх спецаў-халтуршчыкаў.

Дубіцкая рада думае, бярэцца і робіць. Рада слушна дарадзілася да таго, што як пасцелешся, так выспішся. І гэта спадабалася Хілецкаму ў Гайнаўцы. Відаць, хацеў бы, каб такую мудрасць мелі і ў Чыжах, і ў Новаберазове. Аднак там ведаюць сваё чарназёмнае значэнне для Гайнаўшчыны і не спяшаюць намагацца...

Месяц таму назад сярэдняя вартасць грамадскага чыну адной дарослай асобы на тэрыторыі дубіцкай ГРН дасягнула, ого, сумы 619 зл. Народ прапаваў, намагаўся пры будаўніцтве і на дарогах. Гэта сума будзе расці да 1.000 зл. і больш, але ўжо на карысць гаспадарскіх спраў.



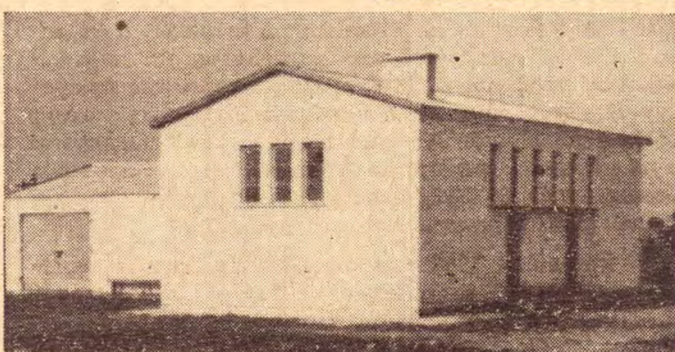
Дубічы Царкоўныя.

ВЫКАРЧАВАНА..

...неаглядны абшар зараснікаў пад пашу для быдла. Стварэнне шырокіх паш ліквідуе парадаксальную сітуацыю многіх прыпушчанскіх вёсак, якія могуць больш утрымаць жывёлін зімою чым летам. Сенажацяў многа, а пашы няма — сена многа а няма куды выгнаць быдла.

Першым узяўся ламасаць зараснікі дубіцкі сельскагаспадарчы гурток, які з дзесяці гектараў альшынова-ядлаўцовага гушчару зрабіў дзесяцігектаравае сенаванне.

Прыклад гуртка стаецца карыснай модаю, як гумакі - гумавікі на спрацаваных самаходных апонах; прыдае смеласці і «добрых манер» для мясцовай сельскай гаспадаркі, якая па-правінцыянальнаму ціснецца на агрэхах пяці-трэцякласных выспаў пасярод паўдзікай зеляніны і ўдзірванелых р-зетак. Неабходна замяніць адну амбіцыю на другую: старую амбіцыю гаспадара з палоскай заморанай пшаніцы на амбіцыю гаспадара з поўнымі конаўкамі малака.



Гадоўля — найвялікшы дубіцкі клін.

Тут раміза, клуб «Руху» і кіно. Пабудаваны зусім нядаўна. Прыезджыя думаюць, што гэта школа.

ЁСЦЬ БОЛЬШ...

...кліноў і клінчыкаў. Гаспадарская разважлівасць і ініцыятыўнасць дубіцкіх актывістаў і дзеячоў прыносіць ім мір у народзе і добрыя надзеі. Грамадская рада ў Дубічах Царкоўных нязменна фігуруе на перадавых месцах у павятовых пахвальных паперах, дзе ні глянь усюды яна першая альбо адна з першых — у грамадскіх чынах, у зборы грошай на будову школ, у выкарыстанні мясцовых рэзерваў у загаспадараванні аблогаў, у арганізацыі працы сельскагаспадарчых гурткоў. Такім спосабам нарастаюць рэальныя надзеі на шчодрую падтрымку ўлад у многіх балючых справах — патрэбна пабудаваць новую школу, патрэбна механічная майстэрня, патрэбна больш машын. Ой, колькі яшчэ ўсяго патрэбна!

Шасцікласная дубіцкая старонка ўпартая. Расчараванне, знеахвочанасць лічаць тут як хітрасць, гультайства. Вось нарадзіны новай інтэрпрэтацыі гэтых, на жаль, папулярных двух слоў.

Сакрат Яновіч
фота аўтара

Сціpты дубіцкага сельскагаспадарчага гуртка, які загаспадароўвае аблогі. Намалочана пяцьдзесят тры тоны жыта па звыш 14 цэнтнераў з аднаго гектара адпачываючай доўгія гады абложнай глебы.





Варэнікі

Цеста для любога віду варэнікаў робіцца аднолькава.

Прасеяную муку насыпаюць на стол або ў зручную для замешвання пасуду. У муцэ зрабіць варонкападобнае паглыбленне, уліць у яго халодную ваду або малако, дадаць дробную сталовую соль, яйкі і замясіць цеста. Гатоваму цесту даць 20—30 мінут паляжаць, затым тонка яго раскачаць і тонкай шклянкай або формачкай выразаць кружочкі, якія змазаць збітым бялком, а на кожны кружочак пакласці прыкладна па чайнай лыжцы начынкі: краі кружкоў злучыць і зашчыпаць.

Перад падачай на стол варэнікі трэба апусціць у падсолены кіпецень і пры слабым кіпенні варыць на працягу 6—8 мінут. Варэнікі, якія ўсплываць на паверхню вады, вынуць і пакласці ў міску, паліць растопленым маслам і падаць да іх смятану.

На 2 шклянкі пшанічнай мукі: 1/2 шклянкі вады або малака, 2 яйкі, соль па смаку.

Прыгатаванне тваражнай начынкі. Тварог прапусціць праз мясарубку, дадаць цукар, ячны жаўток, 1 ст. лыжку растопленага масла, 0,5 чайнай лыжкі дробнай сталовай солі і ўсё добра размяшаць.

На 500 г тварагу: 1 яйка, 25 г цукру, соль, 1 ст. лыжку масла.

Прыгатаванне начынкі з бульбы і грыбоў. Абабраную бульбу зварыць і яшчэ гарачую патаўчы або прапусціць праз мясарубку, дадаць дробна нарэзаную падсмажаную цыбулю, вараныя дробна нарэзаныя, злёгку падсмажаныя ў алеі грыбы.

Да варэнікаў падаць гарачы алей і падсмажаную цыбулю.

На 500 г бульбы: 30 г сушаных грыбоў, 150 г. рэпчатай цыбулі, 6 ст. лыжак алею.

Аксіння

Лета бібліятэкараў

Штогод летам бібліятэкары з вёскі выязджаюць у прыгожыя мясцовасці вучыцца. Курсы бібліятэкараў у апошняе лета праводзіліся ў Супраслі, Старых Юхах, Аўгустове. Вялі іх спецыялісты з Ваяводскай бібліятэкі з Беластока.

У верасні праводзіліся семінары: у Аўгустове — на тэму масавага чытальніцтва, і міжваяводскі семінар у Сувалках — аб дзіцячай літаратуры і чытальніцтве

Пасля працавітага лета бібліятэкары вярнуліся з багажом новых ведаў, якія памогуць ім спраўней, лепш працаваць з чытачом. (вл)

ВЫСТАЎКА ЯК ШКОЛА

Мы часта няпоўна ацэньваем музеі. Здаецца нам, што музей — установа, якую цікавіць толькі гісторыя, і тую гісторыю ў маестатычных сценах музея можна ўбачыць. Сучасны музей — гэта, аднак, вялікі адукацыйны пункт, які вучыць не толькі экспанатамі развешанымі на сваіх сценах. Музей сучасны прабівае дарогу да людзей у месцах іх пражывання, арганізуючы і паказваючы рад розных выставак, гутарак на самыя розныя тэмы. Такой працай займаецца аддзел асветы музея.

Праз во

А цяпер пару слоў аб бліжэйшых планах асветнага аддзела Акруговага музея ў Беластоку.

Супольна з Пажарнай камандай, якая дае транспарт, ужо ад верасня вандруюць па Беласточчыне выстаўкі: «Ніколі больш» — дакументы пра гітлераўскую акупацыю на Беласточчыне, «Рух супраціўлення на Беласточчыне» — дакументы, тым цікавейшыя нам, што паказваюць дзейнасць партызанаў і падзямелля аколіц Гарадка і Міхалова, «Шляхам Леніна» — выстаўка пейзажаў.

Усе выстаўкі будуць



ДАДАТАК «НІВЫ» ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ
№ 39 (400) 26 верасня 1965 г.



Прыглядзьцеся ўважліва да здымка і скажыце, з якога дрэва лісткі маюць перад сабою дзеці. Напішыце ў «Зорку», ці збіраеце вы лісткі з розных дрэў, травы і кветкі і засушваеце. А можа ўжо хто зрабіў сапраўдны гербарый?

Фота В. Касакоўскага

МІРНАЕ ВОБЛАКА

Плавала воблака ў небе сінечным,
Лёгкія хмаркі брала на плечы,
З імі яно карагоды вадзіла,
Дождж пасылала, каб жыта радзіла.
Травы і дрэвы паіла вадою,
З хмаркамі ў далеч плыло чарадою.
Мірнаму воблаку птушкі спявалі,
І каласы яму «дзякуй» шапталі.
«Дзякуй», — казалі травінкі і кветкі,
Рэкі, азёры, пушчы, палеткі.

Аўяр'ян Дзеружынскі

ШЧАСЛІВЫ ДЗЕНЬ

Мой даўні сябар Іван Лазоўскі, калі я прыехаў да яго на паляванне, перш узрадаваўся, а потым уздыхнуў і безнадзейна сказаў:

— Эх, браток, нядобрую пару ты выбраў. У такое цёплае надвор'е яго сам чорт не выганіць з гушчару.

Іван казаў праўду. Назаўтра за ўвесь дзень мы ніводнага зайца і ў вочы не бачылі.

Ужо вяртаючыся перад самым заходам сонца дадому, мы спыніліся на ўзлессі адпачыць. Іван прысеў на пень, а я з задавальненнем расцягнуўся на зямлі, паклаўшы галаву на мяккую купіну.

Дзень быў цёплы, ціхі, па-асенняму прыгожы. Я загледзеўся на каршуна, што высока кружыў у небе, і задумаўся. Іван таксама сядзеў моўчкі. Раптам ён прыўзняўся і пачаў углядацца ў кусты.

— Што там? — запытаў я, устаючы на ногі.

— Ц-с-с! — шапнуў Іван.

Я таксама глянуў у той бок і каля лазовых кустоў, прыкладна крокаў за пяцьдзесят ад нас, убачыў лася. Высокі, стройны, куды прыгажэйшы, чым яго малююць мастакі, ён горда трымаў на выцягнутай шыі зграбную галаву, стрыг вушамі і прыслухоўваўся. Пастаяўшы з хвіліну, прыгажун абнюхаў зямлю, азірнуўся асцярожна і ў той жа час грацыёзна падышоў да ракітавага куста і пачаў аб'ядаць лісце. У гэты момант з-за кустоў выбегла ласяня. Я заўважыў, што ў яго на шыі нешта завязана і, здзіўлены, павярнуўся да Івана, каб запытаць, што гэта значыць. Але ён з такой сілай сціснуў маю руку вышэй локця, што я міжвольна замёр.

Ласі падышлі яшчэ бліжэй да нас і пачалі падбіраць кляновы ліст. Яны былі ўжо так блізка, што можна было добра разглядзець доўгую, з чорным гарбатым носам і шырокім ілбом галаву ласіхі. Галава то апускалася, то зноў падымалася, і, калі падымалася, вялікія, з надзвычай густымі і доўгімі вейкамі цёмна-карыя вочы насцярожана свідравалі навакольле.

Я баяўся нават дыхаць, каб не спалохаць іх. Мне здавалася, што такіх прыгожых істот я ніколі не бачыў у сваім жыцці. Як зачараваны, глядзеў я на ласёў.

Але Іван не вытрымаў:

— Ах ты, жулік ты гэтакі, бач які вымахаў за лета! — прашаптаў ён.

Ласіха рэзка ўзмахнула галавой, ноздры ў яе расшырыліся, яна папераджальна тупнула пярэдняй нагой і рынулася ў гушчар. Услед за ёю пабегла і ласяня.

Уздыхнуўшы на поўныя грудзі, я са здзіўленнем запытаў:

— Дык што ж гэта ў малога на шыі?

—А-а-а, — спахапіўся мой сябар і ўсміхнуўся:

— Гэта, браце, асаблівыя ласі, нашынскія.

— Як гэта нашынскія?

— А так. Гэтай вясной мы іх ад смерці выратавалі. — І відаць, заўважыўшы ў маіх вачах недавер'е, прапанаваў: — Калі не чуў, дык паслухай.

І Іван расказаў мне па дарозе дамоў наступную гісторыю.

— З вясны, у канцы мая, здаецца, — пачаў ён, — паехалі мы з Рыгорам Пятрышыным досвіткам касіць жыта на падкорм каровам. Накасілі і едзем сабе памаленьку назад. Выехалі на дарогу, аж бачым: цераз поле проста да вёскі імчыць

прыглядзеўся і кажа: «Ты зірні, Іван, што робіцца!» Гляджу я, ажно ззаду, метраў за трыццаць ад лосяў, кулюцца два здаравенныя ваўкі. Ну, тут мы і зацюгукалі на ўсё горла. Ласіха з ласянём, не зважаючы на наш крык, як беглі, так з усяго разгону і ўскочылі праз адчыненыя вароты ў двор. А ваўкі спыніліся, потым павярнуліся і нехаця патрусілі назад у лес. Рыгор хуценька саскочыў з воза, падбег і зачыніў вароты. Убачыўшы людзей, ласіха занепакоілася, пабегла ў канец двара, да частаколу, потым памкнулася да варот, але тут якраз стаяў Рыгор. Тады яна разагналася і махнула цераз частакол. Ну, а малое падскочыла за маткай, ды не пераскочыла — адкінулася назад і замітусілася на двары. Ласіха ж адбеглася і спынілася. А ласяня яшчэ некалькі разоў падскаквала, а пасля прыціснулася да плота і стаіць.

Рыгор адчыніў вароты, і пачалі мы выганяць ласяня. Але ніяк не маглі адагнаць яго ад частаколу, праз які бачыла сваю маці. А тут, як на тое ліха, аднекуль выскачыў сабака і патнаўся за ласіхай. Тая адразу і махнула ў лес...

Стаім мы і думаем, што рабіць. Але якраз падышоў Тамаш, тутэйшы ляснік.

— О не, хлопцы, ласяня трэба выпусціць на волю, — сказаў ён. — А наконт таго, што яно не знойдзе маткі, — не бойцеся. Ласіха недзе блізка, яна далёка ад дзіцяці не пойдзе.

Ён параіў падвесці ласяня да лесу і пусціць. А каб яно не вырвалася раней часу і не пабегла ў другі бок, завязаць яму што-небудзь на шыю і трымаць. Вось тады Зосін Мішка зняў хуценька свой пояс, склаў яго ў дзве столкі, завязаў ласяняці на шыю і пабег з ім. І толькі гэта яны наблізіліся да ўзлесся, як з бярэзніку выскачыла ласіха, глуха неяк рыкнула і стала як укопаная. Ласяня страпянулася, вырвалася — і кулём да маткі! А ласіха — мусіць, таму, што на шыі ў ласяняці быў пояс, — перш кінулася ўбок ад яго, а потым падпусціла, абнюхала, лізнула ў пыску, і пайшлі яны ў лес...

УЛАДЗІМІР ЛЯЎДАНСКІ



А★Д★Г★А★Д★А★Н★К★А



Хто найпрыгажэй размалюе каляровымі алоўкамі гэту карцінку? Калі ты зробіш гэта прыгожа — прышлі ў нашу рэдакцыю.



ПРЫ АКВАРЫУМЕ

Маці: Франя, ты наліла рыбкам свежай вады?

Франя: Не, мама, яны яшчэ старой не выпілі.

НАЙЛЕПШАЯ МОВА

Бацька: Якая замежная мова табе найболын падабаецца?

Клапсінскі: Італьянская.

Бацька: Чаму?

Клапсінскі: Бо яе не выкладаюць у нашай школе.

НІЧОГА ДЗІЎНАГА

У кабінеце прафесара стаіць вялікі глобус. Аднойчы прафесар навodзіў парадак і паклікаў сваю дачку.

— Бачыш, Янінка, — паказаў ён дзяўчынцы, сціраючы пальцам пыл з глобуса. — Паглядзі, колькі тут пылу!

— Тата яшчэ здзіўляецца? Дык гэта ж Сахара!



Адрас рэдакцыі: Białystok. ul. Wesołowskiego 1 „Zorka" BZGraf. — C-3

Вожыкава сямейка

Збіраючы летам у лесе ягады, мы знайшлі вожыка. Звярок нерухома ляжаў на зялёнай купіне, якая зарасла цяністым папараднікам. Мы падумалі, што вожык нежывы. Торкнулі ў яго палкай, ён раптам як запыхкае: пых, пых, пых! Ды так злосна, аж падскоквае на месцы. Мы паткай скацілі вожыка з купіны. Глядзім, у зялёным імху, дзе ляжаў вожык, мяккае гняздзечка. А ў гняздзечку важаняткі ляжаць. Маленькія такія, па кулачку.

— Гэта маці з дзеткамі, — кажа Лена. — Не чапайце іх. А то яна плакаць будзе.

Але мы не вытрымалі і кранулі. Важаняткі былі яшчэ мяккія і зусім не калоліся. Нават не спрабавалі ў клубочак скручвацца, як гэта ўсе дарослыя вожыкі робяць. Відаць, яшчэ не навучыліся. Мы ўзялі іх у рукі. Звяркі даверліва тыкаліся сваімі халоднымі носікамі ў нашы далоні, спрабуючы вырвацца з іх.

Увесь гэты час, пакуль мы з важанятамі гулялі, маці-вожычыха, скруціўшыся ў тугі клубок, нерухома ляжала ля купіны з гняздом. Мы сабраліся былі важанят забраць у вёску. Але тут Лена пачала прасіць нас вярнуць дзяцей вожычысе. Пасля некаторага вагання мы ўсё ж паклалі важанят у іх мяккае гняздзечка і пайшлі далей ягады збіраць.

Ходзячы па лесе, нейкім чынам мы зноў трапілі ў балотца з вожыкавым гняздом, заблудзілі, відаць. У лесе такое часта здараецца. Глядзім — няма ні важанят у гняздзе, ні іх маці.

— Куды ж яны падзеліся? — здзівіліся мы.

А Лена і адказвае:

— Пайшлі ў лес сабе новую хатку шукаць. Думаеце, мала вожычыхамаці пахваляваласа за сваіх дзетак, калі вы іх у руках трымалі? Вось яна і павяла іх адсюль глыбей у лес, туды, дзе менш людзей ходзіць.

Дакарае нас так сяброўка, а мы ўжо і самі не рады таму, што зрабілі.

Сапраўды: як жа цяпер вожыкава сямейка без цёплага гняздзечка ў лесе жыць будзе?

РЫГОР ІГНАЦЕНКА





МІКОЛА ГАНЧАРОЎ

ТЭЛЕВІЗАР

Тэлевізар
мы прынеслі.
І цяпер —
кіно ў кватэры.
Для суседзяў
ставім крэслы
Мама,
я
і цёця Вера.
Я пісаць,
лічыць умею,
Бо хаджу
у першы клас.
А вось як — не разумею —
Як ідзе
кіно да нас.





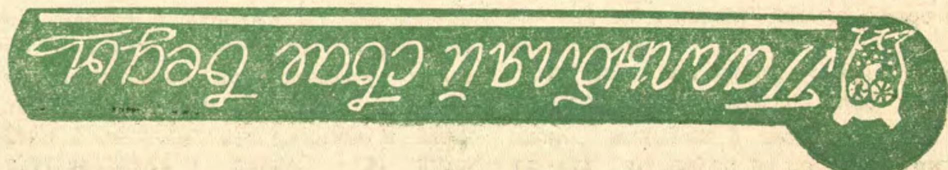
А. ПЫСІН

КАРУСЕЛЬ

Карусель,
Карусель,
Хто баіцца — той кісель,
Той не лётчык, не марак,
Хоць на выгляд — здаравяк.

Карусель —
На дваццаць пар,
З намі кружыцца ўвесь парк.
Мчацца дрэвы і кусты,
Едуць кладкі і масты.
Мы разгон такі ўзялі —
Не відаць ажно зямлі.



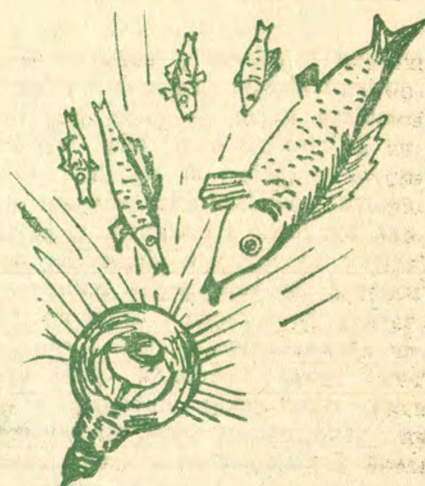


Рыбу ловяць... лямпачкі

Рыбу злавілі пры дапамозе... звычайнай лямпачкі... Так, так, не здзіўляйцеся! Вучоныя звярнулі ўвагу на тое, што некаторыя рыбы ідуць на святло. Рыбакі пачалі выкарыстоўваць гэтую цікавую біялагічную асаблівасць жыхароў мора.

Ноччу за борт судна апускаюць доўгую трубу ад насоса і лямпачку ў герметычным каптурку з дротам, абцягнутым гумай. Рыба, напр., шпрота, прыцягнутая святлом, уцягваецца ў трубу і разам з вадой падымаецца на палубу.

Яшчэ цікавей ловяць сайру. Уздоўж судна запальваюць каляровыя лямпачкі. Спачатку запальваюць сінія. Калі вакол іх збярэцца шмат рыбы, тады ўключаюць чырвоную лямпачку, а сінія выключаюць. Уся рыба хутка ідзе на чырвонае святло і трапляе ў раней падрыхтаваную сетку.



Вораг ці сябар?



А ці ведаеце вы, дзеці, хто з гэтых звяркоў сябар чалавека, а хто вораг? Напішыце нам у рэдакцыю, як сябры памагаюць чалавеку і чым шкодзяць ворагі, якіх вы бачыце на малюнку.



Уважліва разгледзь малюнкі і падумай, з якога матэрыялу ты сам мог бы зрабіць такія лялькі. Можа маеш пластылін, можа любіш стругаць з дрэва або з пластмасы. На такія лялькі можа прыдацца нават старая зубная шчотка, каляровыя стужкі, кавалачкі розных матэрыялаў і шмат іншых непатрэбных рэчаў.

ПАЗНАЁМІМСЯ

Прашу пазнаёміць мяне з сябрамі і сяброўкамі з СССР і іншых школ на Беласточчыне. Я вучаніца VI класа. Люблю чытаць «Ніву» і «Зорку». Збіраю маркі і карцінкі. Чытаю газеты. **Валя Васілюк, вёска Крывяцічы, пошта Орля, пав. Бельскі.**

*

Пазнаём мяне, «Зорка», з сябрамі і сяброўкамі з іншых школ. Вучуся я ў другім класе ў Ласінцы. **Аляксандр Банькоўскі, в. Навіны, пошта Ласінка, Гайнаўскі павет.**

СЛАНЕЧНІК

Зялёны і танклявы,
У шапцы яркажоўтай,
Заняты важнай справай
Сланечнік каля плота.
Прыкмець,
Як ён паверне
Насустрач сонцу шыю,
Як ловіць кожным зернем
Праменні залатыя,
Як кожным валаконцам
Ён цягнецца да неба.
Здаецца, толькі сонца
Сланечніку і трэба.
Стаіць над морквай дробнай,
Высокі і калматы...
На сонца ён падобны
Мо', так,
Як я — на тату.

МІКОЛА АЛТУХОЎ



АЙЧЫНА

(Працяг са стар. 3)

Без гэтай прывязанасці нельга потым у душы выхаванка зашчапіць нейкай ідэйнасці, ні пачуцця агульнадзяржаўнай айчыны, ні патрэбы якойколечы бескарыснай дзейнасці ў імя грамадства.

Каб гэтая любоў да — як акрэслівае яе сацыёлаг — «малой айчыны» сталася стымулам дзейнасці чалавека патрэбнае перакананне, што гэтая нашая «малая айчына» нічым не горшая ад іншых «рэгіёнаў» краіны, патрэбныя шырокія веды аб ёй, патрэбнае пачуццё гордасці са свайго этнічнага паходжання.

На жаль, педагагічная практыка ў гэтай галіне мае многа засцярог. Не выдадзена дагэтуль планаванага дадатку да падручнікаў гісторыі, які знаёміў бы вучняў з гісторыяй беларусаў на Беласточчыне, не выкарыстоўваюцца мясцовыя элементы ў навучанні гісторыі, хаця прадбачыць гэта навучальная праграма. Гэтае ж самае можна сказаць аб іншых прадметах навучання з беларускай мовай уключна. Навучанне беларускай мовы схематычнае, зводзіцца да вывучання напамяць вершаў і граматычных фармуліровак без шукання ў дыдактычным працэсе глыбейшага педагагічнага зместу — прыносіць больш зла чымсьці карысці.

Правільны пераход ад пачуцця айчыны «рэгіянальнай» да пачуцця агульнанароднай, агульнадзяржаўнай айчыны абумоўлены яшчэ адным фактарам: прызнаннем мясцовых вартасцей праз агульнанародную грамадскасць.

«Істотай паўставання, — піша сучасны польскі сацыёлаг К. Жыгульскі, — агульнанароднай айчыны з'яўляецца акцэптацыя ўсіх элементаў лакальных і рэгіянальных айчын, як сваіх, у тым — уваход і лакальных герояў да агульнанароднага пантэону».

І з гэтым у практыцы не ўсё дасканала. Не больш як некалькі месяцаў таму назад давялося мне слухаць радыёперадачы пад загалоўкам «Там, дзе не топяць мажанны». Рэч ішла аб вёсцы Грэдалі ў Бельскім павеце. Рэпарцёр варшаўскага радыё размаўляў з кіраўніком мясцовага хору, жанчынаю (на жаль, не памятаю яе прозвішча):

— А якія песні спяваеце? — спытаў рэпарцёр.

— Мясцовыя, рэгіянальныя, — адказала кіраўнік калектыву.

— Тады заспявайце нешта, — папрасіў рэпарцёр.

І грэдалёўскія жанчыны пачалі спяваць нейкія куяўскія прыпеўкі.

Рэпарцёр варшаўскага радыё, зразумела, мог не арыентавацца ў мясцовай этнічнай сітуацыі, але факт, што кіраўнік мастацкага калектыву перад мікрафонам варшаўскага радыё саромілася прызнацца, што ў Грэдалях жывуць беларусы і што маюць яны свае мясцовыя прыпеўкі і песні — не найлепш сведчыць аб яе кваліфікацыях, як дзеяча культуры.

Гэтыя выхаваўчыя недахопы часта вядуць адзінкі да пастановы, якая называецца «асіміляцыяй з выгляду», праявамі якой з'яўляюцца такія з'явы, як: знешняе падпарадкаванне кожнаму асяроддзю без увагі на яго маральныя і культуральныя вартасці, адрачэнне ад свайго паходжання, імя і прозвішча, сваіх бацькоў і г.д. без глыбейшых успрыманняў усякіх вартасцей культуры. Пастава гэтая, на думку іншага польскага сацыёлага, які займаўся праблемамі ўсходніх акраін Польшчы Арсіні - Разенберга, не вядзе да сапраўднай асіміляцыі адзінкі праз асяроддзе, да якога яна ўвайшла, а толькі да снабізму і «кабатынізму». Пастава гэтая шкодная з кожнага боку, так з боку адзінкі, як і з боку ўсяго народа і ўсяе дзяржавы.

УЛ. ПАЎЛЮЧУК

чы ў галаву

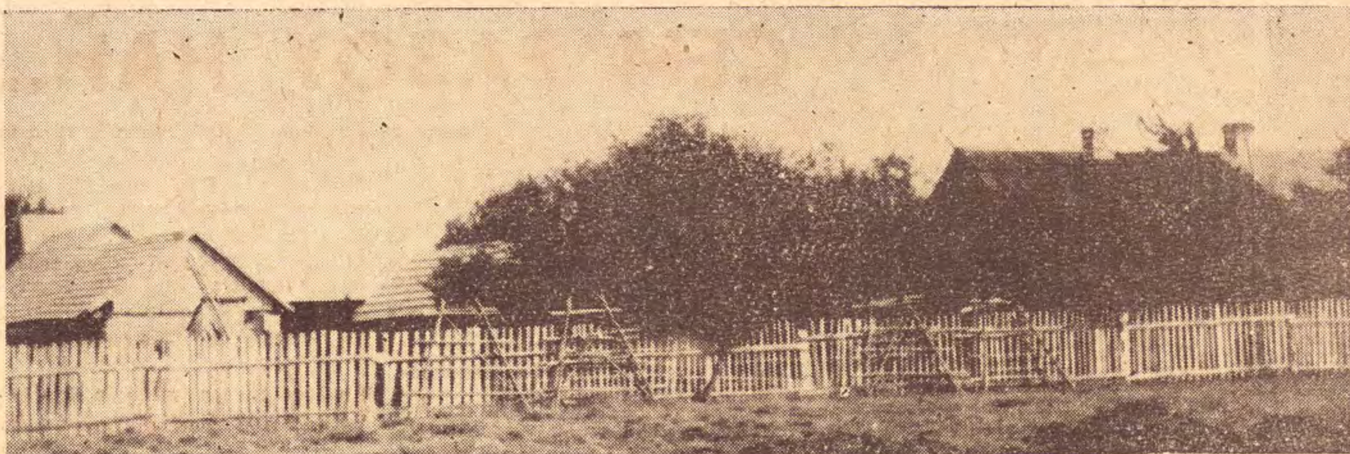
суправаджаць указанні, паясненні, наіграныя на магнітафон. Выстаўкі даедуць у кожную вёску, кожны клуб, святліцу.

Ад новага года ўвядзецца таксама ў аб'езд цыкл асветных выставак аб мастацтве, ад часоў сярэдневякоўя, праз усе стылі, да сучаснага мастацтва. Такія выстаўкі вельмі нам патрэбны, бо, што гаварыць, наша знаёмства і разуменне мастацтва вельмі кульгае.

Будзе яшчэ археалагічная выстаўка, якая займецца значэннем курганоў, скарлупін і іншых старых знаходак, якіх поўна скрывае зямля. Людзі павінны ведаць, што такія скарбы не могуць марнавацца, бо яны маюць велізарнае навуковае значэнне.

Ад кастрычніка ідзе ў людзі выстаўка «Рэвалюцыя 1905—1906 г. на Беласточчыне», якая дагэтуль экспанавалася ў Музеі Рэвалюцыйнага руху ў Беластоку. Першай прыстанню будзе Бельскі павет.

У заканчэнні выпадае прывітаць такую дзейнасць Музея і скарыстаць з вольных асенніх і зімовых хвілін, адведаць выстаўкі і пашырыць свой кругазор у розных галінах культуры. (вл)



Ужо здалёк відаць, што пасяліўся тут дбайны, кемлівы гаспадар.

Сельскагаспадарчы універсітэт у Новым Ляўкове

У Новым Ляўкове ёсць іх трох: Мікалай Болбат, Міхаіл Баканаш і Павел Галубоўскі. Давялося мне, на жаль, гаварыць толькі з першымі двума. Павел Галубоўскі аказаўся ў бальніцы. Гэта яны з'яўляюцца адначасова выкладчыкамі і слухачамі сельскагаспадарчага універсітэта ў Новым Ляўкове.

Мікалай Болбат жыве на хутары пад лесам. Ужо здалёк на першы позірк відаць, што пасяліўся тут дбайны, кемлівы гаспадар. На панадворку парадак, усе будынкі крытыя чарапіцай, кругом відаць сельскагаспадарчыя машыны: малатарня, веялка, манеж, 2 рухавікі, крайзега.

— Для цяжэйшых прац бяру гурткоўскія машыны, — паясняе гаспадар. — Ляўкоўскі гурток мае 2 трактары з камплектамі неабходных прылад для апрацоўкі зямлі.

Але прычым тут універсітэт?

Вядома, Мікалай Болбат вымушаны быў задаволіцца чатырохкласнай даваеннай пачатковай школай. Толькі яго дачка — 17-цігадовая Валя — можа цяпер зусім рэальна марыць аб універсітэце. Пакуль што яна з'яўляецца вучаніцай 10-га класа Гайнаўскага беларускага ліцэя. Хоча аднак быць інжынерам сельскай гаспадаркі. Бацька шчыра хваліць намеры дачкі. Ён добра ведае цану навукі ў сялянскай працы. Ужо 12-ты год Мікалай Болбат з'яўляецца даследчыкам Інстытута апрацоўкі зямлі, угнаення і глебазнаўства. Штогод праводзіць розныя вопыты з пшаніцай, жытам, ячменем, аўсом, люцэрнай, бульбай і другімі сельскагаспадарчымі культурамі. Як лепш? Як выдайней?

Хацелася б апісаць усе яго вопыты, яны шмат павучальныя, але дзеля гэтага трэба было б прыводзіць цэлыя шарэнгі лікаў. Вось для прыкладу: у 1963 годзе Мікалай Болбат праводзіў вопыт на бульбе «эпока». Даследаваў уздзеянне «мочніка» і «сярчану амону» на прырост плёну. Залажыў 7 вопытных дзялянак, на якіх даваў розныя дозы гэтых штучных угнаенняў. На дзялянцы, дзе быў толькі гаспадарскі гной, атрымаў плён у 305 цэнтнераў бульбы з аднаго гектара, але з дзялянкі, дзе падсыпаў 90 кг/га «мочніка», сабраў аж 447 цэнтнераў бульбы.

Сёлета Мікалай Болбат праводзіў доследы з пшаніцай. Для большасці сялян пшаніца гэта толькі пшаніца, але ён ведае, што на палях Беласточчыны водзіцца аж шэсць розных гатункаў гэтай карыснай расліны: «даньхоўская белая», «данькоўская селякцыйная», «данькоўская 40», «высокалітоўка цвёрдасаломая», «эка» і «малгажатка ўдыцка».



На панадворку ў Мікалая Болбата.



Міхаіл Баканаш.

— Пераканаўся я, што на зямлі чацвёртага — пятага класаў найбольш прыгоднымі з'яўляюцца «літоўка цвёрдасаломая» і «данькоўская селякцыйная» — гаворыць даследчык. — Раю сялянам паспрабаваць, трэба толькі багата даваць штучнага ўгнаення.

Міхаіл Баканаш сельскагаспадарчыя доследы праводзіць ужо дзесяты год. Сустрэліся мы позным вечарам. Гаспадар цэлы дзень быў у полі. Рыхтаваў якраз вопытную дзялянку пад доследы з травой.

У хаце на стале бачу розныя газеты, на паліцы — многа кніжак, найбольш, зразумела, прысвечаных сельскай гаспадарцы.

— Цяпер я не мушу пытаць агранома, — гаворыць Міхаіл Баканаш, — дзе, якое, калі і колькі сеяць штучнае ўгнаенне. Калі хто хоча, усё гэта знойдзе ў кніжках, а я на практыцы пераканаўся, што варта верыць кніжкам.

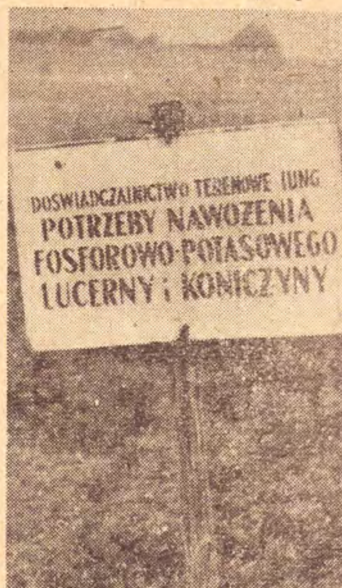
— Што новага вы ўвялі ў сваёй гаспадарцы выкарыстоўваючы дзесяцігадовы вопыт даследчыка? — пытаю. Міхаіл Баканаш уласнага поля не мае. Арэндуе 2 гектары дзяржаўнай зямлі і 1 гектар ад нейкага гаспадара. Трымае 3 каровы, адно цяля і 8 парсюкоў. Трэба сапраўды высокіх ураджаяў, каб на такой гаспадарцы забяспечыць кармам столькі жывёлы.

— Што новага? Усё новае! — сцвярджае даследчык. — Перш за ўсё навучыўся я не шкадаваць грошай на штучныя ўгнаенні. Гэта аплоціцца. Падлічыў вось, што даўшы пад жыта падвойную дозу штучных угнаенняў, не толькі вяртаю ўласныя кошты, але яшчэ атрымоўваю ў сярэднім з кожнага гектара дадаткова па 500 зл. даходу больш, чымсьці пры нармальным угнаенні. Аднавяскоўцы часам недаверліва адносяцца да маіх вопытаў. Гавораць, што на маленькай 6-аравай даследчай дзялянцы можна сапраўды дабіцца высокага ўраджаю, але паспрабуй, моў, звычайна ў полі! Я паспрабаваў. Побач даследчай дзялянкі пасеяў уласнае жыта на плошчы ў 0,70 га. Даў угнаенне як трэба, і вырасло яно не горш чымсьці на даследчай дзялянцы. Ужо сёмы год сею ў сябе на полі жыта «влашаноўскае». Дае яно мне па 24—25 цэнтнераў з аднаго гектара. Таксама было з люцэрнай. Ніхто тут яе не сеяў. Інспектар Інстытута апрацоўкі зямлі, угнаення і глебазнаўства Ніна Кашэўская запрапанавала мне залажыць даследчую дзялянку з гэтай карыснай для жывёлагадоўлі раслінай. Люцэрна ўдалася на славу. У наступным годзе пасеяў я ўжо многа больш на ўласныя патрэбы. За мной пайшлі другія сяляне. Люцэрна мае многа бялка. Яна расліна шматгадовая. Я вось ужо чацвёрты год падрад пракос за пракосам кашу яе на гэтым самым полі. Для сялян, у якіх недастатак корму, раю вось што: восенню пасеяць жыта «пулаўскае ранняе» або «жыта кшыца» змяшаўшы яго з азімай вікай. На весну маем адборны зялёны корм для кароў, можна ім таксама карміць свіней. Пад канец мая косім гэтую мяшанку і садзім бульбу. Я атрымаў цалкам задавальняючыя вынікі. Карысць падвойная: ёсць як жа на весну патрэбны зялёны корм і застаецца поле пад бульбу.

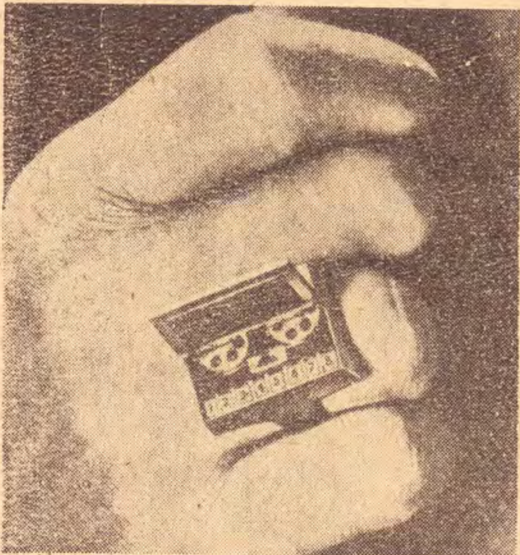
Ляўкоўскі сельскагаспадарчы універсітэт штогод пашырае свае ўздзеянні на навакольных сялян. На практыцы вучыць іх прымяняць навейшыя метады апрацоўкі зямлі.

В. РУДЧЫК

Фота аўтара



На новаляўкоўскіх палях часта можна сустрэць вось такія таблічкі. Яны сведчаць, што тут сапраўды дзейнічае сельскагаспадарчы універсітэт.



СЕМ РАЗОЎ НАЙ...

— найбольшы на свеце тэатр пабудавана ў 1949 годзе ў Гаване. Змяшчае ён 6 500 гледачоў.

— найстарэйшую здымку выканаў француз у 1825 годзе. Ён першым адкрыў спосаб замацавання фатаграфаванага вобразу на паліраваных цынкавых плітках.

— найдаўжэйшы пералёт птушак дасягнуў 17 600 кіламетраў. Такую адлегласць праляцела чарада арктычных ластавак з паўночнага полюса ў Арктыку.

— найстарэйшы, які захаваўся да нашых часоў, банкнот быў выданы ў 1699 годзе англійскім банкам.

— найбольш навальніц на зямным шары сустракаем у раёне Бітэнзоргу на востраве Ява. Тут маланкі можна аглядаць на працягу 322 дзён у год.

— найменш навальніц бывае ў горадзе Санта Марыя, у каліфарнійскім штаце. Праходзяць яны тут больш-менш раз на два гады.

— найбольшую прэснаводную рыбу злавілі ў Волзе. Быў гэта асётр даўжынёю ў 7,8 метра, а вагой у 1440 кіламетраў. (ака)



Цуды—дзівы тэхнікі

Японцы — самі невялікія, твораць сапраўдныя маленькія цуды тэхнікі. Вось пярсцёнкавы магнетафон. Аднаразовая касета служыць на некалькі гадзін. А амерыканцы, як звычайна, выжываюцца ў дзівачных несамавітасцях. На гэты раз формы гадзіннікаў, якія толькі хочаце: за 12 долараў, 98 цэнтаў. Яны зроблены з нейлона. Ім можна прыдаць любую форму, як хочаце, можаце выгнуць. Малюсенькай батарэйкі хопіць на год.

(авр)

ЗДАРОВЫЯ ЗУБЫ

Здаровыя зубы — палавіна здароўя. Яны як млын. Як млын змеле зерне — такі будзе хлеб. Зубы слабыя, папсаваныя, дзіравыя не змелюць добра ежы. А аб бяззубасці не хачу і гаварыць. А нашы зубы? Аж плакаць хочацца. А ўжо рэкі слёз можна праліваць над зубамі дзяцей. Лекары глядзяць зубы дзяцей і заламваюць рукі: ніколі ў свеце, у Еўропе, у Польшчы, на Беласточчыне, як свет светам, не было столькі хворых зубоў у дзяцей. Толькі выклююцца малочныя і парахнеюць. Бацькі кажуць: яны і так выляцяць, вырастуць новыя, сталыя. Але, ведаць трэба, на хворым пні не вырасце здаровае дрэва. Тым больш, што перагной зубоў (прухніца), як агульна сцвярджаецца, хвароба бактэрыйная. З малочных зубоў бактэрыі перабіраюцца на новыя, і ўсё ідзе далей. Ніжэй падаем выказванне праф. др Ванды Стэнсліцкай на зубную тэму.

«Чым вышэйшая цывілізацыя, тым больш хворых зубоў. Найбольшы атак прухніца пачала 150 год таму. Штучнае кармленне малых дзяцей лічым адной з галоўных прычын нішчэння зубоў.

У дарослых прычына ў неўласцівай дыеце, а таксама ў тым, што людзі больш ахвотна ядзяць мяккае, чым цвёрдае. Зубныя лекары заклікаюць жаваць чорствы хлеб, сырую моркву, яблыкі і т.п. Не арэхі, бо не справа ў тым, каб раз моцна грызануць (і паламаць зубы), але каб сістэматычна заставіць зубы працаваць. Зуб, як кожны орган, лепшы, калі трэніруе.

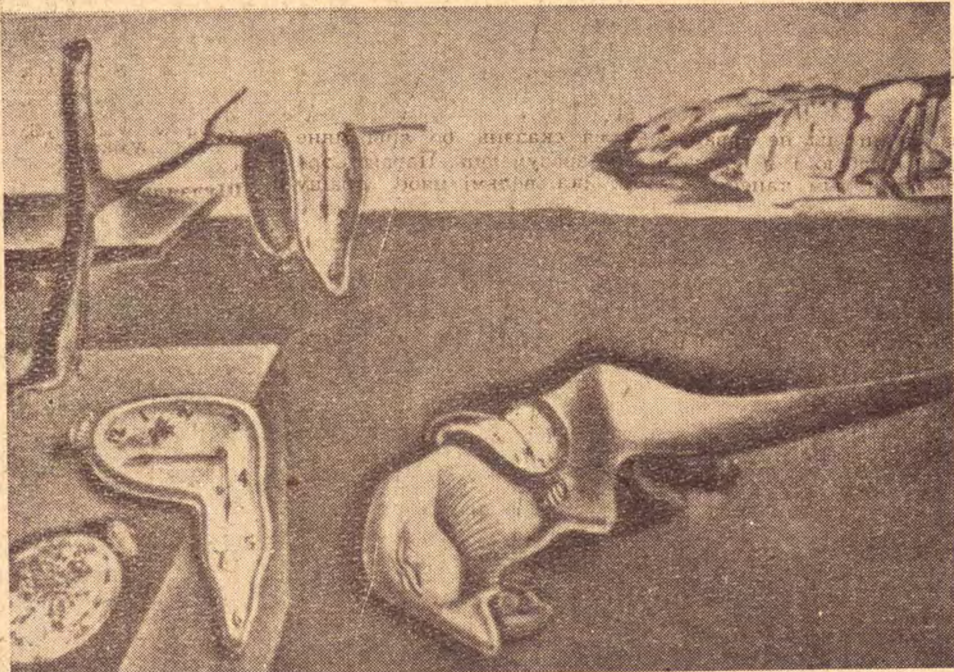
ШТО ЯМО?

Чэшскі антраполаг Сук яшчэ да апошняй вайны правёў доследы на групе 1000 неграў-зулусаў і 1000 жыхарах Праці. Вынікі атрымаў вельмі незвычайныя. Сярод неграў знайшоў толькі 4 працэнты з хворымі зубамі, а сярод пражцаў аж 90 працэнтаў.

У краінах з высокім жыццёвым стандартам, напрыклад у Швейцарыі, перагной зубоў разыходзіцца як эпідэмія. Нават школьная моладзь тут часта мае пратэзы. Шкодны ўплыў на зубы мае белая мука і цукар. Прытым швейцары ядуць занадта добра і многа. Лекары кажуць, што гэта якраз дрэнна.

ЗУБЫ ЛЮБЯЦЬ ПРАЦУ

Цывілізацыя ідзе наперад, ахоплівае ўсё шырэйшыя абшары. Усе людзі пачынаюць жыць штораз лепш. Ці ж тады чакаць, што чалавек стане зусім бяззубым? Трэба шукаць спосабаў абароны. Па-першае, трэба рацыянальна аджыўляцца. Не замнога, не залагата ў калорыі, але багата ў вітаміны і мінеральныя солі. Трэба пазваляць зубам на фізкультуру, не ленавацца, есці прадукты, якія патрабуюць парадачнага жавання. Урэшце, трэба заўсёды захаваць гігіену рота. Мыць 2 разы ўдзень цвёрдай шчоткай. Калі так будзем паступаць, выратуем свае зубы, зубы дзяцей і ўнукаў». (вл)



Пяцярняты ў Новай Зеландыі

Даследванні, якія вёў шведскі гінеколаг Карл Гемзель над новым гармонам для жанчын, якія не могуць мець дзяцей, далі чаканыя вынікі, а прымяненне новага прэпарата дало надзвычайныя эфекты. Жанчыны, на якіх праводзіліся даследванні, нарадзілі двайняты, трайняты, чацвярняты і пяцярняты.

(а-лів)

Трамвай без кандуктара

Ад нейкага часу ў Варшаве адзін вагон кожнага трамвая ездзіць без кандуктара. Кандуктара заступае скрыначка - аўтамат, якую вось бачым на здымку. Трамвайныя білеты прадаюцца ва ўсіх кіёсках «Руху». Яны каштуюць як і раней — па 50 грошы за білет. Кожны білет, куплены ў кіёску, важны на адну паездку абы якім трамваем. Сеўшы ў трамвайны вагон, у якім няма кандуктара, трэба абавязкова адштэмпляваць білет з кіёску ў скрынцы - аўтамаце. Неадштэмпляваны білет лічыцца няважным і пасажыру з такім білетам пагражае грашовая кара. Лепш тады не рызыкаваць. Адначасова можна купіць у кіёску «Руху» некалькі білетаў. Яны не маюць акрэсленага тэрміну выкарыстання. Маючы пры сабе кіёскавыя білецікі, хопіць пры кожнай паездцы адштэмпляваць па аднаму ў трамваі і можна спакойна ехаць. Выбіраючыся на пабыўку ў сталіцу, варта пра гэта памятаць.

Тэкст і фота В. Рудчык

аляксей карпюк
ПУШЧАНСКАЯ АДЫСЕЯ

Таксама пад лесам — Марчыкаў дом. Стары Марчык даўно памёр, дома ў яго цяпер жыве сын Мішка. Вечарам сяджу ў Марчыкавага Мішкі. Сыходзяцца нашыя мужыкі. Чакаю, калі загавораць пра ўзарваную стрэлку. Мішка капаецца ля пліты.

Першымі з'яўляюцца браты Альяш і Ігнашка. Вітаюцца, сядаюць, кураць. Пра Валілы — ні слова.

Урываецца Васіль Лебядзінскі, падае руку:

— Партызан, здароў! Але ж і добра выглядаеш! Бы з курорта прыехаў.

— Відаць, нядрэнна ім там! — устаўляе Альяш. — Нездарма і Мішка збіраецца туды. Эх, каб хто скінуў з мяне гадоў з трыццаць!

— І дваццаць хапіла б, халера на яго, — згаджаецца Васіль, ідзе да Мішкі: — То і гаспадар дома, а я і не бачу! Прывітанне лысы!

— Здароў!

— Распальваеш?

— Трэба ж вячэраць!

Ажаніўся б ты, нарэшце, і не мучыўся б!

— А ты з таго часу, як ажаніўся, больш не распальваеш і не мучышся? — агрызаецца Мішка.

Мужчыны смяюцца.

— Але ж не так! — бароніцца Васіль.

Як я помню, то ў Марчыкавага сына ўсё гэтак сама блішчыць лысіна, а ён кажа, што яму трыццаць. Мішка перайшоў тыя гады, калі жэняцца натуральна, і даўно стаў халасцяком па звычцы.

Калі я хадзіў у пачатковую школу, то Мішка быў у

98

Гродна. Там наклейваў на шкло з чорным фонам саломінкі, атрымліваліся карціны з пальмамі, вярблюдамі. Карціны прадаваў на базары, з гэтага жыў. Потым яго арыштавалі і ў адзіночнай камеры пратрымалі аж пяць год. Калі Марчыкаў сын вярнуўся ў Страшава, мы яго атакавалі пытаннямі: ці праўда, што ён савецкі разведчык, і што трэба зрабіць, каб ім стаць? Герой упарта маўчаў, і мы адсталі. А Мішка з той пары застаўся ў вёсцы назаўсёды.

Чым ён толькі не займаўся! Маляваў партрэты. Паяў каструлі, рабіў дэтэктарныя прыёмнікі, калі на іх стала мода. Перад самай вайной прадаў бацькава гумно, купіў фотаапарат, зарабляць стаў на соль і цукар здымкамі. Цяпер жа людзям не да фатаграфій, і Мішка заказаў не меў.

З сяней увальваецца самы высокі чалавек у нашай вёсцы — Шыман, лабасты, каравокі. Зычным і густым басам вітаецца. Бачыць Мішку, бубніць:

— Здароў, халасцяк! Усё мэнчышся? І калі ты, нарэшце, ажэнішся, бадзяга?

Усе рагочуць. Бедны Мішка! Колькі яму за дзень трэба наслухацца пра адно і тое самае?!

З'яўляецца Косця Карповіч. Насцярожваюся: гэты працуе чорнарабочым на чыгунцы, мусіць сказаць што пра Валілы!

— Ну, а ты ўсё Гітлеру служыш? — упікае Васіль. Кожны дзень ходзіш і ходзіш на работу, стараешся?

— А мацьь яго... з Гітлерам, — стомлена і без злосці кажа Косця і ўздыхае. — Паспрабуй не пайдзі ты, такі разумны!

Мужчыны маўчаць. І праўда — добра ім дапякаць Косцю, калі ў кожнага цэлы хутар зямлі, ёсць хлеб і да хлеба, жыць можна незалежна. Косця беззямельны.

— Дарэчы, выпусцілі тых з Зарэчан, што не выйшлі на работу? — вінавата пытаецца Васіль.

— Дзе ты бачыў! Мо' даўно імі яму заскварылі! — Косця пераносіць увагу на мяне. — Але ж і паправіўся ты, брат, пасля лагера, ледзь пазнаць! Морда такая, што спалохаўся б, каб убачыў аднаго ў лесе! Відаць, жывецца вам па-панску!

99

— Давайце і вы да нас!

— А жонку з дзецьмі прымеш таксама?

— Хапае ў нас іх па сырых зямлянках!

— То-та!

— А што ім? — устаўляе Альяш. — Хлопцы маладыя, ні табе клопатаў якіх, на ўсім гатовым, толькі ведай: вартуй немца!

Дзядзька Альяш уяўлення не мае аб нашым жыцці. Ды мне падабаецца быць аб'ектам зайздрасці землякоў.

— Ну, то расказвай па парадку, як вы там! — просіць Косця.

Не стану ж я прызнавацца, як стаю на варце, езджу ў вёскі па бульбу, сена, мяса. Пачынаю гаварыць наогул пра Гута-Міхаліну, але бачу, што людзі ўсё ведаюць ад бацькі. Па сваёй звычцы, вядома, стары шмат перабольшыў. Каб не канфузіць яго, адразу змаўкаю. Мае аднасяльчане людзі простыя, з-за мяшчанскай ветлівасці другі раз адно і тое самае слухаць не стануць, болей не дапытваюцца. Маўчым. Усе ўздыхаюць, кожны думае аб сваім. Успамінаю словы капітана: «...агітаваць, узнімаць на барацьбу...» Каб пачаў так гаварыць са страшаўцамі, то адно асмяшыў бы сябе. Гэтыя людзі ў два разы за мяне старэйшыя, ад нараджэння мае настаўнікі, разумеюць не горш за мяне і вельмі ж не любяць пустазвонства. Добра мне, маладому, свабоднаму ваяваць у лесе. І то невядома яшчэ, што будзе з бацькамі. Калі ўцалеюць, то выпадкова. У гэтых дзядзькоў на шыі жонкі, дзеці. Уцячы ў лес, а ім куды? Хоць з Гута-Міхаліны да фронту гэтулькі сама сотне кіламетраў, як са Страшава, ды нам фронт здаваўся зусім блізка, мы яго ўдзельнікі, адчуваем яго дыханне, самі сабе гаспадары, вольныя, значыць і шчаслівыя. А тут па-ранейшаму нібы ў канцлагеры. Няважна, што навокал няма калючых дратоў.

— Чулі? — пытаецца Лебядзінскі. — Учора з Гарадка вывезлі апошняга яўрэя. Кажуць, што Маўшак схаваўся, дык на Замкавай вуліцы знайшоў яго Дагендышаў сын і застрэліў...

Маўшак меў млын, дзе кожны мужык малоў на хлеб. З Маўшаковай дачкой я канчаў школу. Разам з

100

ТРЫБУНА чытачоў

Будуць калёніі

Адной з надта балючых спраў жыхароў вёскі Альхоўка (Гайнаўскі павет) да апошняга часу з'яўляецца цераспалосіца (шахаўніца). Поле кожнага гаспадара гэтай вёскі знаходзіцца ў 36 кавалках. Кожны загончык шырынёю часамі ў 2 метры цягнецца аж у паўтара кіламетра. Трэба адзначыць, што і гэтыя кусочкі яшчэ аддаленыя ад сябе нярэдка да двух, а часам і больш кіламетраў. І вось таму апрацоўка зямлі ў гэтай вёсцы надта ж цяжкая і праводзіцца яшчэ колішнім, старадаўнім метадам. Сяляне сеюць тут яшчэ з традыцыйнай «каробкі» і жнуць сярпамі. Аб працы з машынамі тут цяжка нават і ўспамінаць, бо машына не ўлезе на такія загончыкі. І таму на альхоўскім полі да гэтага часу сельскагаспадарчых машын ніхто яшчэ і не бачыў.

Сенажаці ў Альхоўцы таксама някепскія. Трэба толькі іх умела загаспадараваць. Але на палосачках зрабіць гэтага немагчыма. Бо як вядома, сенажаці патрабуюць мінеральных угнаенняў, а тут яны іх з роду не бачылі. І вось менавіта таму на альхоўскіх сенажацях вырастае такая трава, што ў час касьбы дык найменшую жабку відна. Альхоўскім гаспадарам надакучыла цераспалосіца. У суседніх вёсках як Міклашэва, Семяноўка, Пасекі ўжо даўно пароблёныя калёніі. Зусім інакш выглядае там апрацоўка зямлі. Работы амаль што палавіна, а карысць у два разы большая. Добра аб гэтым ведаюць усе жыхары Альхоўкі. І таму ўжо даўно яны стараліся, каб і ў іх былі калёніі. Аднак усе іхнія намаганні праходзілі марна. Куды яны не ездзілі, куды яны не пісалі, заўсёды адказвалі ім, што калісьці будуць... Але калі, дык гэтага ніхто не ведаў.

Доўга яшчэ прыйшлося б чакаць альхоўцам на калёніі... Але вось з дапамогай прыйшоў Гайнаўскі ПЗГС на чале з яго прэзасам Кастусём Майсеняй. І вось так, як гэта зроблена ў мінулым годзе ў некаторых вёсках на Гайнаўшчыне, таксама і Альхоўцы пастанавілі зрабіць грамадскую камасацыю. Іншага выхаду няма, бо далей гаспадарыць на загончыках немагчыма. Гайнаўскі ПЗГС паабяцаў памагчы фаховай сілай. У Альхоўку прыехаў землямер. Усе дружна ўзяліся за работу. І калі ўсё пойдзе добра, дык незадоўга і ў Альхоўцы будуць калёніі.

Юрка Скепка
Альхоўка

Грамадскім чынам

Жыхары вёскі Коматаўцы ў Беластоцкім павеце грамадскім чынам перабудавалі сваю вуліцу. У Коматаўцах менавіта існавала пасярэдзіне вёскі горка, якую цяпер жыхары гэтай вёскі раскапалі і перабрукавалі нанава выраўноўваючы такім чынам вуліцу. (п)



Зёлкі

Калі вы ў чацвер трапіце на Бельскі рынак, пачуеце не толькі дрэнны пах жывёлы, якою сяляне тут гандлююць, але прыемны арамат сушаных зёлак. Дзяржаўнае прадпрыемства скупкі зёлак наладзіла менавіта ў чацвер непадалёк Бельскага рынка свой пункт скупкі. Цяпер сяляне, якія едуць на рынак, разам з іншым таварам вязуць часта мяшкі свежых зёлак, якія з'яўляюцца важным лячэбным сродкам.

На здымку: Ля Бельскага пункта скупкі зёлак.

Фота Паўлючук

Крадзяжы ў царквах

Паўтараюцца штораз часцей у царквах крадзяжы старых ікон. А сабраныя ў нашых царквах іконы маюць неаднойчы вялікія мастацкія вартасці. Са звестак, якія дайшлі да нашага ведама, аднатоўваем наступныя:

У пачатку 1963 года ў надмагільнай царкве ў Рыбалах укралі 4 старыя іконы.

У пачатку жніўня гэтага года ў надмагільнай царкве ў Рыбалах укралі аграмадную карціну невядомага мастака, якая прадстаўляе барацьбу Георгія Пабеданосца са змеем.

У пачатку жніўня гэтага года ўкралі 5 ікон з каплічкі ў Тапалянах і некалькі ікон са Святаміхайлаўскай царквы ў Бельску Падляшскім.

Апрача таго пакражы адбыліся ў праваслаўных царквах у Вайнове (Ольштынскае ваяводства) і ў горадзе Лодзі.

Магчыма, што пасля нейкага часу іконы гэтыя знойдуцца ў музеях Парыжа ці Лондана, а зусім пэўным — што зладзеі атрымаюць за іх дзесьці вялікія грошы.

Ці нельга аднак паўстрымаць гэты грабеж багацця народнай культуры? (п)



Дарагое **Сэрцайка!**

Маю 15 год, а ўжо прышлося мне пераж
ыць такія рэчы, як перажываюць дарослыя дзяўчаты. Хлопец, якога я проста не магу сцярпець, прычапіўся да мяне і ўсё цвердзіць, што ён пакахаў мяне. Цягнецца гэта ўжо ад мінулага года. А пачалося вось так. Ён часта прасіў мяне на тэлебачанне, у кіно, але я заўсёды не згаджалася і не хадзіла. Але гэтага яму мала. Вясной ён проста пачаў адносіцца да мяне як да свае нарачонай (хаця не меў да гэтага ніякіх падстаў). Я пачаткова ўсё абярнула ў жарт. Пачаў пісаць пісьмы, у якіх прасіў, каб «хадзіць з сабой». Я яму старалася вытлумачыць, што мы яшчэ замаладыя, каб «хадзіць з сабой». Ён тады пачаў мне пагражаць, што калі не згаджуся з ім сябраваць, дык ён пакончыць з сабою. Гэтага апошняга аднак не зрабіў, але зрабіў вось што. З-за мяне ўцёк з дому. Ён вельмі нервовы і рашучы. Бацька знайшоў яго аж у іншым ваяводстве. Праз два тыдні мы не гаварылі паміж сабою і я думала, што на гэтым канец. Але не. Ён прымусіў, каб я з ім спатыкалася. Я са страху вымушана была з ім спатыкацца, бо баялася, каб ізноў чагосьці не зрабіў. Ад гэтай пары і я змянілася. Цяпер я смутная і нервовая, пачала часта плакаць. Каб ты ведала, «Сэрцайка», як я яго ненавіджу і як баюся яго. Ён гэта адчуў і таму пачаў больш мяне страшыць. Баялася нават сказаць яму супроць хоць адно слова.

Я бачу, што ўжо поўнасцю трапляю пад яго ўплыў. І я вельмі баюся яго. Сёння ізноў атрымала запіску ад хлопца, у якой просіць аб спатканне. Я аднак адмовіла яму. І гэта давяло яго да злосці. Сказаў, што я гэтага буду вельмі шкадаваць. Я пераконана, што ён датрымае слова. Можа мяне набіць (бо і такія рэчы бывалі)..

Што рабіць? Нікому не гаварыла аб гэтым апрача дзвюх сваіх сяброўак, і табе, Сэрцайка. Бацькам баюся сказаць, бо яны мяне не зразумеюць. Парай, Сэрцайка, вельмі цябе прашу і буду табе ўдзячна.

Ліля
з Беласточчыны

Гэтым разам Сэрцайка паўстрымоўваецца ад парады, адкажа пазней. Вельмі просіць Вас, дарагія чытачы, якія не раз дапамагалі сваёй парадай дзяўчатам і хлопцам, якія зварочваліся да нас за парадай. Ліст Лілі вельмі цікавы, таму думаю, што многа з Вас возьме ўдзел у дыскусіі і тым дапаможа Лілі ў сапраўды цяжкім становішчы. Чакаем на Вашыя лісты. Чакае іх і Ліля.

Сэрцайка



Праграма на 28.IX. — 3.X.1956 г.

ГАЙНАЎСКІ ПАВЕТ

Белавежа
„Latawiec z końca świata" (franc.), 28—29.IX. „Za białym murem" (czeski), 30.IX.—1.X. „Karambol" (węgierski), 2—3.X.

Кляшчэлі
„Kuba w ogniu" (kubański), 1.X. „Zakazane piosenki" (polski). 2—3.X.

Дубіны
„Na tropie policjantów" (angielski), 2—3.X.

Нарва
„Czterdzieści minut przed świtem" (radz.), 30.IX.—3.X.

Нараўка
„Życie raz jeszcze" (polski), 30.IX.—3.X.

Чыжы
„Głos ma prokurator" (polski), 30.IX.—3.X.

Дубічы Царкоўныя
„Banda" (polski), 30.IX.—3.X.

БЕЛЬСКІ ПАВЕТ

Боцькі
„Handlarze opium" (chiński), 30.IX.—3.X.

Орля
„Podróż w kwiecień" (radz.) 30.IX.—3.X.

Райск
„Beata" (polski), 30.IX.—3.X.

БЕЛАСТОЦКІ ПАВЕТ

Гарадок
„Bajka o zmarnowanym czasie" (radz.), 28—29.IX. „Kronika jednego dnia" (radz.), 30.IX.—1.X.

Міхалова
„Holenderska przygoda" (angielski). 28—29. „Ballada o dziewczynie" (wietnamski), 30.IX.—1.X. „Prawo i pięść" (polski). 2—3.X.

СЯМЯЦІЦКІ ПАВЕТ

Нурэц
„O życie dla Ruth" (angl.), 28—29.IX. „Bitwa nad Wołgą" (szwedzki). 30.IX.—1.X. „Światło na twarzy" (węgierski), 2—3.X.

Мілейчыцы
„Kapitan" (bułg.), 28—29.IX. „Biała karawana" (radz.). 30.IX.—1.X. „Inspektor Morgan prowadzi śledztwo" (angl.), 2—3.X.

САКОЛЬСКІ ПАВЕТ

Крынкі
„Kapo" (włoski), 28—29.IX. „Twarzą w twarz" (jugosł.). 30.IX.—1.X. „Walkower" (polski), 2—3.X.

Шудзялава
„Hatifa" (NRD), 30.IX.—3.X.

Сідра
„Wspomnienia z wakacji" (radziecki), 28—29.IX. „Ten wstrętny celnik" (franc.), 30.IX.—1.X. „Ulica Graniczna" (polski), 2—3.X.

Сухаволя
„Między nami złodziejami" (czeski), 28—29.IX. „Skarb" (polski), 30.IX.—1.X. „Strzał we mgle" (radz.), 2—3.X.

ДУБРОЎСКІ ПАВЕТ

Новы Двор
„Więzy krwi" (radz.), 2—3.X.

Ліпск
„Premiera odwołana" (NRD), 2—3.X.

намі вучыўся і Дагендышаў сын, цяперашні паліцай...

— Амтскамісар пастраляў рускіх палонных, каторыя будавалі бункер каля камендатуры. Ад самай вясны там капаліся, рабілі яго. Камендант не захацеў, каб яшчэ хто ведаў пра патайныя хады...

— Колькі іх працавала?

— Чалавек з дванаццаць...

— Толькі сказаць лёгка — дванаццаць. Кожны з іх жывы чалавек, у кожнага ёсць маці, родны кут, дзе яго чакаюць...

Уздыхаюць усе.

Уваходзіць бацька, сядае на калодку перад печчу, грэе рукі.

— Карова, халера на яе, уздумала якраз цяліцца, — апраўдваецца, пазіраючы ў агонь. — Цяля прымаў, замачыў рукі, адубянелі...

Успаміны так і рэзанулі па сэрцы. Мокранькае стварэнне на кволенькіх ножках, каля яго — змучаная карова; дома ля пліты — маці з выразам таямнічага шчасця на твары пячэ нам з Валодзькам аладкі з малодзіва — жоўтага ад тлушчу; усё такое рамантычнае, далёкае, — няўжо ніколі не паўторыцца?

— Што прывяла?

— Бычка. Ат, цяпер усё роўна, калі сам не пэўны ніколі, ці будзеш жыць праз гадзіну! — бацька махае рукой. — Ну, то што хто чуў?

— Усё тое самае! — кажа Косця. — Наш немец сёння, калі насілі шпалы, хваліўся: Гітлер хутка пачне запускаць сакрэтныя бомбы.

— Два гады запускае.

— Языком.

— А ў Ваўкавыску нехта міну падлажыў пад адзін вагон!

— Г..., гэта, а не кладзенне! — злуецца бацька. — Толькі што вярнуўся з работы Іван Антончык, расказваў. Учора вечарам у Валілах нейкі дурань падлажыў міну пад стрэлку.

Я ўвесь сціснуўся.

— Ну і што, Нічыпар?

— А нічога! — бацька неяк нядобра зыркае на мяне, мая душа ўлазіць у пяткі. — А трох мужчын з Меляшкоў, што ў тым месцы вартавалі чыгунку, арыштавалі!

101

— Няўжо?!

— Яшчэ нейкія абгарэлыя анучы знайшлі ля рэек. Немцы паказваюць людзям, дапытваюцца...

Тол я загарнуў у штутгофскі ручнік — жоўты, у бардовую клетачку. Мяне ахплівае жах. Здаецца, кожны немец пазнае палатніну.

— Шматкі падабралі, ды паспрабуй злаві яго!

— Гэта так. Але калі ты ўжо ўзяўся за нешта, дык рабі дзельнае. Не выдавай сябе, не дражніся, і людзей сваіх не падводзь...

— Няўжо меляшкоўцы не чулі, як падлазіў да пуці?

— Бо сядзелі ў стрэлачнай будцы і анекдоты брахалі. Думалі, калі на станцыі, то ніхто туды не адважыцца і пайсці!

Успамінаю бесклапотны смех у будцы, робіцца млосна.

— Набрахалі на сваю галаву...

Немцы ўсіх мужчын выганялі ноччу вартаваць чыгунку. Праз сто метраў на пуці ставілі чалавека. Такі вартаўнік адказваў галавой за свой участак. Кожны страшавец вельмі проста мог быць учора на тым месцы.

— От табе цяпер і выйдзі на варту!

— Нават маючы сувязь з партызанамі!

— І што цяпер будзе з імі?

— Не ведаеш? — дзівіцца бацька.

Ведаю і я. Тры дзядзькі смяяліся апошні раз у сваім жыцці ўчора вечарам у будцы.

Робіцца душна.

— Пастраляюць, звяры! — уздыхае нехта.

У Марчыкавай хаце надоўга запанавала цішыня. Чуваць, як кіпіць каструля з бульбай, як шыпіць вада на пліце. Паступова з Валіл нарастае гул поезда.

— Зноў на ўсход прэ нешта, сволач! — заўважае Ігнат.

— Вязе, мярзотнік, дзень і ноч: бомбы, самалёты, танкі, бензін! — нібы скардзіцца Васіль.

— Ы-ы-ых, каб запусціць гранату ў каторую-небудзь цыстэрну, от бы пайшоў феерверк! — з захапленнем кажа Мішка.

— Пачакай, яшчэ не час. Будзе слова і за намі. Пачне адступаць — тады запусцім! — супакойвае старэйшы з кампаніі Альяш.

— Што-о-о? — злуецца бацька. — Каму ты будзеш тады патрэбен?

102

— Нічыпар, не гарачыся! — кідае Шыман.

— Як не гарачыцца? Ты, Санька, падумай сам, што ён кажа! Калі немца пачнуць там перці на рыхтык, то каму будзеш ты тады патрэбен? Справяцца і без твае ласкі!

— Вядома, грохнуць поезд цяпер штосьці значыла б!

У Марчыкавай хаце надоўга запанавала цішыня. Чухае патыліцу Ігнат. — Гэта табе не стрэлка.

— То ў чым справа? — паддаецца брат. — Можам зараз схадзіць і грохнуць!

— А чым ты яго грохнеш? — сумняваецца Шыман. — Думаеш, так проста?

— Адно хаці, то зрабіць можаш усё, — смяецца Альяш.

— І то праўда. Каменняў пакладзі на пуці — і ўжо зваліцца. Або раскапай палатно...

Мужчыны дастаюць тытунь, пачынаюць курыць. Мне ўсё страшна. Не трапяць па штутгофскіх шматах немцы да Страшава?

— Хлопцы, далібог, давайце сходзім на чыгунку, паглядзім як лепш зрабіць? — прапануе Васіль.

— Можна і схадзіць.

— Усюды варта цяпер!

— У Сухія Вагенцы трэ, — падказвае Карповіч. — Туды заўсёды не хапае вартаўнікоў, там яны ніколі не стаяць.

Зацягваюцца дымам. У нас кураць тытунь моцны, я на адлегласці закашляўся, заплакаў, стараюся, каб ніхто не бачыў.

— Трэба не заседжвацца доўга, — кідае бацька. — На тым тыдні праз Свіслачаны праязджалі жандары. У адной хаце бачаць — агонь. Заходзяць, а там чатыры хлопцы жараць у падкіднога. Вывелі за гумны і пастралялі...

— Хто сюды пойдзе пад лес да Марчыка!

— А чорт яго ведае, на бяду мала і трэба!

Мішка даядае бульбу з хлебам, запівае халоднай вадой з конаўкі.

— Пойдзеш разам? — звяртаецца да яго бацька. Мішка забразгаў пасудай.

— То давай хутчэй.

— Пайшлі! — цяжка ўзнімаюцца мужчыны.

(Працяг будзе)

103



АДКАЗ

Мы хадзілі з ім да дзяўчыны адно.
І былі сябрамі ў той жа час..
Перастаў вітацца раптам друг са мной —
Значыцца, адмоўны меў адказ.

Яўген Верабей

НАКАРМІЛІ

Жонка крычыць да мужыка:

— Міхась! Дзіця трэ' накарміць!

— Што зрабіць? — не дачуў мужык Міхась.

— Дзіця маўчыць, не хоча есці, — выясніла жонка.

— Па патыліцы лясні яго, тады закрычыць яно і разявіць рот, а ты не зявай і пхні яму манну, — параіў жонцы Міхась.

Жонка раззлавалася і засварылася:

— Асталоп ты...

Міхась увайшоў у кухню і задумаўся, што зрабіць, каб сынок пачаў есці? Урэшце прыдумаў спосаб на сыночкаў апетыцік.

Стаў ракам і пачаў мычаць бы карова. Малыш не бачыў яшчэ такога дзіва і ад уцехі засмяяўся ды раззявіў рот. Жонка хутчэй тыцнула яму лыжачку маннай кашы.

Каб жонка магла тыцнуць другую лыжку сыночку, Міхась пачаў бляяць як баран. Потым ускочыў на табурэтку і заспяваў сіплым голасам старога пеўня. Затым доўга рохкаў быццам парсюк за парогам. Такімі спосабамі ўдалося ўпярці сыночку амаль цэлую талерачку маннай кашы.

Жонка задаволена выцірала рукі аб хвартух, а Міхась схаваўся за высокім вазонам, бо ў хату заглянула Агата-пляткарка. Яна думала, што забылі зачыніць хату і належла да яе паўхлява.

Калі нарэшце жонка выманула Агату з хаты, Міхась прысеў на зэдліку і пакутліва задумаўся над спосабам назаўтра. Выцер потны лоб і павесялеў.

Значыць, Міхась знайшоў выйсце.

Назаўтра, калі кармілі сыночка, у Міхасёвай хаце чуваць было спевы — пра салаўя-разбойніка, пра прыгожую лэдзі з Дзікага Захаду, пра «бедронэчкі - кропэчкі», «улез котак на плотак» і г.д.

У спевах перашкодзіла зноў тая ж Агата-пляткарка. Яна думала, што ў Міхася спраўляюць хрысьціны.

Не было другой рады, як ехаць у Беласток за плюшавымі мядзведзямі, сабакамі, зайцамі, катамі. Міхась папрывозіў за цэлую сотню гэтых плюшавых звяроў, але сынок калі ўгледзеў іх, моцна спалохаўся і ўвогуле не захацеў есці.

І так па сённяшні дзень сядзіць Міхась і думае, што зрабіць, каб сынок яго каханенькі захацеў есці? Нават збожжа ўсяго не памалаціў ад гэтакай бяды. А лекар, якога прывозілі не раз — усё цвярдзіць, што сынок у Міхася здаровенькі бы бычок.

От, цяперашнія лекары...

Дзядзька Ляван

ПАТОПТАНЫЯ ГАРБУЗЫ

— Мама, адкуль я ўзяўся? — спытаў чатырохгадовы хлопчык.

— У гарбузах тата злавіў, — адказала маці.

— А тата адкуль узяўся?

— Яго бабуля таксама ў гарбузах злавіла?

— А цябе таксама ў гарбузах злавілі?

— Таксама і мяне.

— Ага, — глыбокадумна адзначыў хлопчык. — Значыць таму гэта ў нас і гарбузы такія патоптаныя. А бабуля казала, што гэта — свінні.



Без слоў



— Каб ажаніцца з маёю дачкою, трэба выканаць наступныя ўмовы...

ВЫТЛУМАЧЫЎ

Жанчына купляе ў нейкага дзядзькі мяса і пытае яго:

— І вы мелі сумленне забіць такое худое цяля?

— Я яго не забіў. Яно само здохла.



— Ты сам закончыш рамантаваць дах ці паклічам майстра?

ЗРАБІЎ ЗАХАДЫ

Нейк цырульнік зрабіў заўвагу свайму наведвальніку:

— Вельмі рана лысееце. Ці рабілі вы што-небудзь, каб прадухіліць выпаданне валос?

— Так. Вось нядаўна падаў у суд заяву на развод.



— Перапрашаю, у нас на кухні вынікла спрэчка: які вы знайшлі ў супе, быў чорны ці белы?

У ЦЯЖКІМ СТАНОВІШЧЫ

— Чаму ты, сусед, увесь дзень у ложку пад коўдраю ляжыш?

— Бо ў хаце — холад, а ў жываце — голад.

— А што здарылася?

— Ды жонка ўчора да кумы ў госці паехала, дык некаму ў печы прапаліць і ежы наварыць.



Ён лёгка знайшоў трапінку да яе сэрца — яна была добра пратоптана.

ДОЎГІ ЯЗЫК

— Цёця, разяў рот, — папрасіла маленькая дзяўчынка кабету, што прыйшла да іх у госці.

— А што ты не бачыла ў маім роце? — пытаецца тая.

— Мая мама казала тату, што ў цябе доўгі язык.

СМАЖАНЫ ХЛЕБ

Першакласнік Пеця гаворыць бацьку:

«Тата, які ж я сёння ў сталовай смачны хлеб смажаны еў!»

«Ты нешта, мабыць, пераблытаў».

«Не, толькі чамусьці ў меню ён называецца «катлета».

У МАГАЗІНЕ

— Мама, купі мне ляльку, — папрасіла дзяўчынка маці.

— Другім разам, дачушка. Цяжка несці будзе і цябе, і ляльку.

— Дык ты толькі мяне панясеш, а ляльку я буду несці.

і АПАЛОНІКА

Злосць хутка мінае, а непрыемнасць астаецца.

✲

Чалавек, які мае час падумаць, заўсёды выбярэ лепшае.

✲

Ходзячы чужымі слядамі можна згубіцца.

✲

Хто круціць, той заўсёды ўкруціцца.

✲

Адзінка перад грамадствам — нуль.

УСЯЧЫНА



Усё людское нам не чужое.

КУР'ЁЗЫ

Пры ўездзе ў горад Рыгбі, штат Айдаха, вісіць аб'ява:

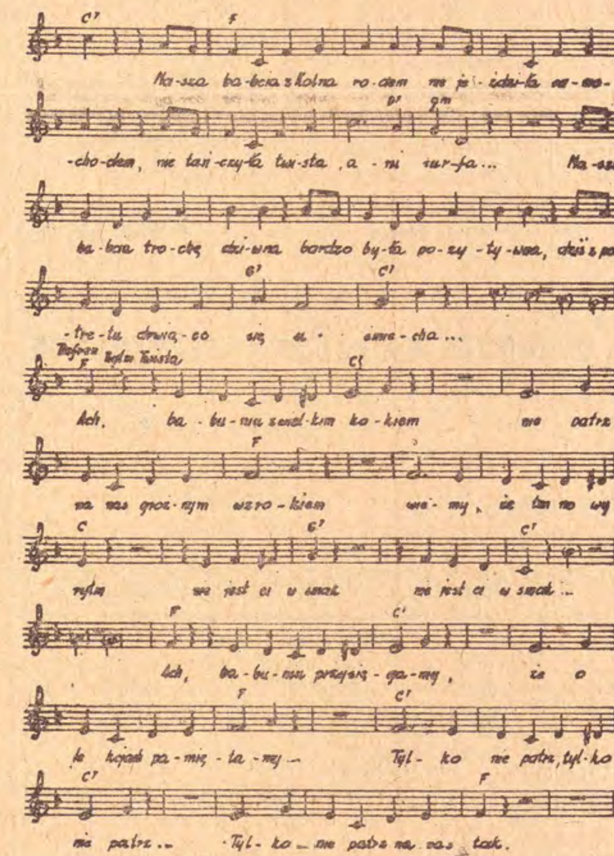
«Калі вы едзеце з хуткасцю звыш 40 кіламетраў, вам даецца права наведаць нашу ўзорную турму. Хуткасць звыш 60 кіламетраў дае вам права пазнаёміцца з нашай цудоўнай бальніцай. А калі вы перавысіце 80 кіламетраў у гадзіну, вас чакае наш паказальны могільнік».

Адказ на адгаданку — малюнак з папярэдняга нумара: Два сланы задам да сябе.

ПЕСНІ ПА ЗАЯЎКАХ

По просьбе **Алі Леўшы, Валі Ляшчынскай і Марылі Сапёлка** з вёскі Масева, Гайнаўскага павета, змяшчаем польскую песню

Babunia z portretu



Nasza babcia
Z Kolna rodem
Nie jeździła samochodem,
Nie tańczyła twista, ani surfa...
Nasza babcia
Trochę dziwna,
Bardzo była pozytywna,
Dziś z portretu drwiąco się uśmiecha..

Refren:

Ach, babuniu z wielkim kokiem,
Nie patrz na nas groźnym okiem —
Wiemy, że ten nowy rytm nie jest ci w smak,
nie jest ci w smak...
Ach, babuniu przysięgamy,
Że o lekcjach pamiętamy...
Tylko nie patrz, tylko nie patrz...
Tylko nie patrz na nas tak.

Nasza babcia
Rodem z Kolna,
Była nieco staromodna,
Choć na dziadka gromkim brzmiała basem.
Nasza babcia
Trochę dziwna,
Choć tak była pozytywna,
Lecz lubiła też zatańczyć czasem..

Refren.

Ніва

Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1. Telefony: red. naczelny 25-65 centrala 57-41 do 43. Warunki prenumeraty: miesięcznie – 2,40 zł, kwartalnie – 7,20 zł, półrocznie – 14,40 zł, rocznie – 28,80 zł. Prenumeratę przyjmują wszystkie placówki pocztowe i listonosze. Wpłaty na prenumeratę indywidualną należy dokonywać na konto PUPiK „Ruch" Nr 102-7-161 NBP Białystok I Oddział Miejski. Na odwrocie blankietu należy podać okres prenumeraty i tytuł zamawianego pisma. Zamówienia ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje – Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch" Warszawa, ul. Wilcza 46, Nr konta PKO 1-6-100024. Zamówienia z krajów europejskich i zamorskich należy kierować pod adresem CHZ „Ars Polona" Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7. Obowiązuje przedpłata na konto NBP Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi 4,70 $ w Europie, 5 $ — w USA. Nakład 5458. Bltk C-3